

ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ

Γεώργιος Βιζυηνός

Δείτε όλα τα έργα καθώς και τις μελέτες για τον Βιζυηνό στο “Συλλέκτη Ιδεών” του
24grammata.com [κλικ εδώ](#)

Εισαγωγή,

αυθεντικό κείμενο,

φιλολογική ανάλυση (κατάλληλη και για τους μαθητές της Γ' Λυκείου, θεωρητική κατεύθυνση)

εισαγωγή

Το διήγημα Το αμάρτημα της μητρός μου δημοσιεύτηκε πρώτα στο Παρίσι, στο περιοδικό La Nouvelle Revue της Juliette Lamber-Adam στο τεύχος Μαρτίου – Απριλίου 1883 (σ. 632-653) και στην Αθήνα στην Εστία σε δύο συνέχειες (10 / 17 Απριλίου 1883). Ο Ι. Παπακώστας (<http://tonima.dolnet.gr/>) αναφέρει για αυτή την επιλογή του Βιζυηνού: «Η απόφαση όμως του Βιζυηνού να δει το (πρώτο) διήγημά του δημοσιευμένο πρώτα σε ευρωπαϊκό περιοδικό και κατόπιν σε ελληνικό προκαλεί ερώτημα. Το ερώτημα είναι αν η επιθυμία του αυτή προερχόταν από κάποια τάση επίδειξης ή συνδέεται με την πικρία που σίγουρα θα είχε δοκιμάσει για τον υποτιμητικό τρόπο με τον οποίο τον είχαν αντιμετωπίσει κατά το ολιγόμηνο χρονικό διάστημα της παραμονής του στην Αθήνα το 1882, οπότε του προσάπτονταν κολακεία, παρασιτία, χυδαιότητα, γελοιότητες και μάλιστα σε ανώνυμα δημοσιεύματα.»

Το αμάρτημα της μητρός μου είναι ένα εξαιρετικό ηθογραφικό και ψυχογραφικό έργο, από τα πιο αξιόλογα κείμενα της λογοτεχνίας μας, με έντονο το αυτοβιογραφικό στοιχείο: κεντρικό πρόσωπο είναι η μητέρα του συγγραφέα - αφηγητή, ενώ ο ίδιος είναι συμπρωταγωνιστής. Το έργο αναφέρεται στις απελπισμένες αλλά μάταιες προσπάθειες της χήρας μητέρας του συγγραφέα να σώσει την άρρωστη κόρη της, η οποία τελικά πέθανε, και στην υιοθεσία διαδοχικά δύο άλλων κοριτσιών. Κατά βάθος όλες αυτές οι προσπάθειες απέρρεαν από τις ενοχές που τη βασάνιζαν, επειδή η ίδια είχε καταπλακώσει άθελά της στον ύπνο της ένα από τα παιδιά της (το μοναδικό τότε

κοριτσάκι της, που ήταν βρέφος) και είχαν ως στόχο την εξιλέωσή της και την αναπλήρωση του τραγικού κενού. Αρχικά ο συγγραφέας μας παρουσιάζει τα κύρια πρόσωπα του έργου, την Αννιώ, τη μοναδική αδερφή του, η οποία είναι άρρωστη, και τη χήρα μητέρα τους, η οποία είναι προσηλωμένη σ' αυτήν και παραμελεί τα τρία αγόρια της. Η αρρώστια της Αννιώ επιδεινώνεται και η μητέρα μετέρχεται μάταια κάθε τρόπο και μέσο για τη θεραπεία της κόρης της: φάρμακα, βότανα, φυλακτά, ξόρκια, ευχολόγια. Δυστυχώς η Αννιώ πεθαίνει και η μητέρα υιοθετεί μια ψυχοκόρη, που τη μεγαλώνει με υπερβολική στοργή και την παντρεύει, για να υιοθετήσει στη συνέχεια ένα άλλο κοριτσάκι, πολύ μικρό κάτι που προξενεί την έντονη αντίδραση των δύο αγοριών (ο αφηγητής έχει φύγει στην ξενιτιά). Ο Γιωργής (ο αφηγητής) επιστρέφει από τα ξένα και αντιδρά και αυτός για την νέα υιοθεσία του κοριτσιού, όμως η μητέρα αποφασίζει να του αποκαλύψει κρυφά το τρομερό μυστικό της: η εμμονή της για υιοθεσία κοριτσιών οφείλεται σε ένα τραγικό γεγονός, για το οποίο νιώθει τύψεις εδώ και χρόνια. Στο παρελθόν είχε αποκτήσει ένα άλλο κοριτσάκι, που το είχε καταπλακώσει άθελά της στον ύπνο της και το πρωί το βρήκε νεκρό (εδώ λύνεται και η απορία του αναγνώστη για τον τίτλο του διηγήματος). Ο Γιωργής μπορεί τώρα να ερμηνεύσει πολλές ανεξήγητες ως τότε ενέργειες της μητέρας του, την οποία προσπαθεί να ανακουφίσει εξηγώντας της ότι επρόκειτο για δυστύχημα. Μετά την επιστροφή του αφηγητή στην Πόλη, με την ευκαιρία μιας επίσκεψης της μητέρας του εκεί, την πήγε στον πατριάρχη, ο οποίος την εξομολόγησε και της έδωσε συγχώρεση για το παλιό της «αμάρτημα». Όμως η μητέρα, και αν ακόμα απέβαλε το φόβο της θείας τιμωρίας, έμεινε με τις τύψεις και τον πόνο στην καρδιά λέγοντας χαρακτηριστικά: ο πατριάρχης ..συγχωρνά ταις αμαρτίαις όλου του κόσμου. Μα, τι να σε πω! Είναι καλόγερος. Δεν έκαμε παιδιά, για να μπορεί να γνωρίση, τι πράγμα είναι το να σκοτώση κανείς το ίδιο το παιδί του! Έτσι λιτά κλείνει το διήγημα, με τα δάκρυα της μητέρας και τη σιωπή του Γιωργή... <http://www.e-alexandria.gr>

το κείμενο

Άλλην αδελφήν δεν είχομεν παρά μόνον την Αννιώ. Ήτον η χαϊδεμμένη της μικράς ημών οικογενείας και την ηγαπώμεν όλοι. Αλλ' απ' όλους περισσότερο την ηγάπα η μήτηρ μας. Εις την τράπεζαν την εκάθιζε πάντοτε πλησίον της και από ό,τι είχομεν έδιδε τον καλλίτερον εις εκείνην. Και ενώ ημάς μας ενέδουε χρησιμοποιούσα τα φορέματα του μακαρίτου πατρός μας, διά την Αννιώ ηγόραζε συνήθως νέα.

Ως και εις τα γράμματα δεν την εβίαζεν. Αν ήθελεν, επήγαιεν εις το σχολείον, αν δεν ήθελεν, έμενεν εις την οικίαν. Πράγμα το οποίον εις ημάς διά κανένα λόγον δεν θα επετρέπετο.

Εξαιρέσεις τοιαύται έπρεπε, φυσικώ τω λόγω, να γεννήσουν ζηλοτυπίας βλαβεράς μεταξύ παιδίων, μάλιστα μικρών, όπως ήμεθα και εγώ και οι άλλοι δύο μου αδελφοί, καθ' ην εποχήν συνέβαινον ταύτα.

Αλλ' ημείς εγνωρίζαμεν, ότι η ενδόμυχος της μητρός ημών στοργή διετέλει αδέκαστος και ίση προς όλα της τα τέκνα. Ήμεθα βέβαιοι, ότι αι εξαιρέσεις εκείναι δεν ήσαν παρά μόνον εξωτερικαί εκδηλώσεις φειστικωτέρας τινός ευνοίας προς το μόνον του οίκου μας κοράσιον. Και όχι μόνον ανειχόμεθα τας προς αυτήν περιποιήσεις αγογγύστως, αλλά και συνετελούμεν προς αύξησιν αυτών, όσον ηδυνάμεθα.

Διότι η Αννιώ, εκτός ότι ήτον η μόνη μας αδελφή, ήτο κατά δυστυχίαν ανέκαθεν καχεκτική και φιλάσθενος. Ακόμη και αυτός ο υστερότοκος του οίκου, ο οποίος, ως κοιλιάρφανος, εδικαιούτο να καρπούται πλέον παντός άλλου τας μητρικάς θωπείας, παρεχώρει τα δικαιώματά του εις την αδελφήν τόσω μάλλον ασμένως, καθόσον η Αννιώ ούτε φιλόπρωτος ούτε υπεροπτική εγίνετο διά τούτο.

Απ' εναντίας ήτο πολύ προσηνής προς ημάς και μας ηγάπα όλους μετά περιπαθείας. Και – πράγμα περίεργον– η προς ημάς τρυφερότης του κορασίου, αντί να ελαττούται προϊούσης της ασθενείας του, απεναντίας ηύξανεν.

Ενθυμούμαι τους μαύρους και μεγάλους αυτής οφθαλμούς, και τα καμαρωτά και σμιγμένα της οφρύδια, τα οποία εφαινοντο τόσω μάλλον μελανότερα, όσω ωχρότερον εγίνετο το πρόσωπόν της. Πρόσωπον εκ φύσεως ρεμβώδες και μελαγχολικόν, επί του οποίου τότε μόνον επεχύνετο γλυκεία τις ιλαρότης, όταν μας έβλεπεν όλους συνηγμένους πλησίον της.

Συνήθως εφύλαττεν υπό το προσκεφάλαιόν της τους καρπούς, ους αι γειτόνισσαι τη έφερον ως αρρωστικόν, και τους εμοίραζεν εις ημάς, επανελθόντας εκ του σχολείου. Αλλά το έκαμνε πάντοτε κρυφά. Διότι η μήτηρ μας εθύμωνε, και δεν έστεργε να καταβροχθίζωμεν ημείς ό,τι επεθύμει να είχε γευθή καν η ασθενής της κόρη.

Εν τούτοις η ασθενεία της Αννιώς ολονέν εδεινούτο και ολονέν περισσότερο συνεκεντρούντο περί αυτήν της μητρός μας αι φροντίδες.

Αφ' ότου απέθανεν ο πατήρ μας, δεν είχεν εξέλθει της οικίας. Διότι εχήρευσε πολύ νέα και εντρέπετο να κάμη χρήσιν της ελευθερίας, ήτις, και εν αυτή τη Τουρκία, ιδιάζει εις πάσαν πολύτεκνον μητέρα. Αλλ' αφ' ης ημέρας έπεσεν η Αννιώ σπουδαίως εις το στρώμα, έβαλε την εντροπήν κατά μέρος.

Κάποιος είχεν άλλοτε παρομοίαν ασθένειαν –έτρεχε να τον ερωτήση, πώς εθεραπεύθη. – Κάπου μία γραία κρύπτει βότανα θαυμασίας ιατρικής δυνάμεως, – έσπευδε να τα εξαγοράση. – Κάποθεν ήλθε ξένος τις, παράδοξος το εξωτερικόν, ή φημιζόμενος διά τας γνώσεις του, – δεν εδίσταζε να επικαλεσθή την αντίληψίν του: Οι διαβασμένοι, κατά τους λαούς, είναι παντογνώσται. Και υπό το πρόσχημα πτωχού οδοιπόρου κρύπτονται ενίοτε μυστηριώδη όντα, πλήρη υπερφυσικών δυνάμεων.

Ο χονδρός της συνοικίας κουρεύς, αυτός μας επεσκέπτετο αυτόκλητος και δικαιωματικώς. Ήτον ο μόνος επίσημος ιατρός εν τη περιφερεία μας.

Άμα τον έβλεπον εγώ έπρεπε να τρέχω εις τον μπακάλην. Διότι ποτέ δεν επλησίαζε την ασθενή, πριν ή καταπή τουλάχιστον πενήντα δράμια ρακής.

– Είμαι γέρος, μωρή, έλεγε προς την ανυπόμονον μητέρα, είμαι γέρος, και αν δεν το τσούξω κομματί, δεν βλέπουν καλά τα μάτια μου.

Και φαίνεται, ότι δεν εψεύδετο. Διότι όσω περισσότερο έπινε, τόσο ευκολώτερον ηδύνατο να διακρίνη ποία είναι η παχυτέρα της αυλής μας όρνιθα, διά να την λάβη απερχόμενος.

Η μήτηρ μου, αν και έπαυσε πλέον να μεταχειρίζεται τα ιατρικά του, εν τούτοις τον επλήρωνε τακτικά και αγωγγύστως. Τούτο μεν, διά να μη τον δυσαρεστήση, τούτο δε, διότι πολύ συχνά δυσχυρίζετο παρηγορών αυτήν, ότι η πορεία της ασθενείας είναι καλή, και ακριβώς τοιαύτη, οποίαν εδικαιούτο να την περιμένη η επιστήμη από τας συνταγάς του.

Το τελευταίον τούτο ήτο δυστυχώς λίαν αληθές. Η κατάσταση της Αννιώς έβαινεν αργά μεν και απαρατηρήτως, αλλ' ολονέν επί τα χείρω. Και η παράτασις αύτη της αορίστου καχεξίας έκαμνε την μητέρα μας άλλην εξ άλλης.

Πάσα νόσος, άγνωστος εις τον λαόν, διά να θεωρηθή ως φυσικόν πάθος, πρέπει, ή να υποχωρήση εις τας στοιχειώδεις ιατρικάς του τόπου γνώσεις, ή να επιφέρη εντός ολίγου τον θάνατον. Ευθύς ως παραταθή και χρονίση, αποδίδεται εις υπερφυσικάς αιτίας, και χαρακτηρίζεται ως εξωτικόν.

Ο ασθενής εκάθησεν εις άσχημον τόπον. Επέρασε νύκτα τον ποταμόν, καθ' ην στιγμήν αι Νηρηίδες ετέλουν άόρατοι τα όργιά των. Εδιασκέλισε μαύρον γάτον, ο οποίος ήτο κυρίως ο έξω από εδώ μεταμορφωμένος.

Η μήτηρ μου ήτο μάλλον ευλαβής παρά δεισιδαίμων. Κατ' αρχάς απετροπιάζετο τας τοιαύτας διαγνώσεις, και ηρνείτο να εφαρμόση τας προτεινομένας γοητείας, φοβουμένη μη αμαρτήση. Άλλως τε ο ιερεύς ανέγνωσεν ήδη επί της ασθενούς τους εξορκισμούς του κακού, διά παν ενδεχόμενον. Αλλά μετ' ολίγον μετέβαλε γνώμην.

Η κατάστασις της ασθενούς εδεινούτο. Η μητρική στοργή ενίκησε τον φόβον της αμαρτίας. Η θρησκεία έπρεπε να συμβιβασθή με την δεισιδαιμονίαν.

Πλησίον εις τον σταυρόν, επί του στήθους της Αννιώς, εκρέμασεν εν χαμαγλί, με μυστηριώδεις αραβικάς λέξεις.

Τα αγιάσματα διεδέχθησαν αι γοητεία, και μετά τα ευχολόγια των ιερέων ήλθον τα σαλαβάτια των μαγισσών.

Αλλ' όλα παρήρχοντο εις μάτην.

Το παιδίον χειροτέρευεν αδιακόπως, και η μήτηρ μας εγένετο ολονέν αγνώριστος. Ενόμιζες, ότι ελησμόνησε πως είχε και άλλα τέκνα.

Ποίος μας έτρεφε, ποίος μας έπλυνε, ποίος μας εμβάλωνεν ημάς τα αγόρια, ούτε ήθελε καν να το γνωρίζη.

Μία Σοφηδιώτισσα γραία, προ πολλών ήδη ετών παρισιτούσα εν τω οίκω μας, εφρόντιζε περί ημών, εφ' όσον τη το επέτρεπεν η μαθουσάλειος αυτής ηλικία.

Την μητέρα μας δεν την εβλέπομεν ενίοτε ολοκλήρους ημέρας.

Πότε επήγαινε να δέση μίαν λωρίδα από το φόρεμα της Αννιώς επί θαυματουργού τινος τόπου, με την ελπίδα, ότι θα δεθή και το κακόν μακράν της πασχούσης, πότε μετέβαινεν εις τας πλησιοχώρους εκκλησίας, των οποίων κατά τύχην ετελείτο η μνήμη, κομίζουσα λαμπάδα κιτρίνου κηρού, χυμένην ιδίοις αυτής χερσί, και ίσην ακριβώς προς της ασθενούς το ανάστημα. Πλην όλα, όλα ταύτα απέβαινον ανωφελή. Η ασθένεια της πτωχής μας αδελφής ήτον ανίατος.

Όταν εξηντλήθησαν πλέον όλα τα μέσα, και όλα τα ιατρικά εδοκιμάσθησαν, τότε προσήλθομεν εις το έσχατον καταφύγιον εις παρομοίας περιστάσεις.

Η μήτηρ μου εσήκωσε το μαραμένον κοράσιον εις την αγκάλην της και το έφερεν εις την εκκλησίαν. Εγώ και ο μεγαλύτερός μου αδελφός εφορτώθημεν τα στρώματα και ηκολουθήσαμεν κατόπιν. Και εκεί, επί των καθύγρων και ψυχρών πλακών, προ της εικόνας της Παναγίας, εστρώσαμεν και επλαγιάσαμεν το γλυκύτερον αντικείμενον των μεριμών μας, την μίαν και μόνην μας αδελφήν!

Όλος ο κόσμος το έλεγεν ότι είχεν εξωτικόν. Η μήτηρ μου δεν αμφέβαλλε πλέον περί τούτου,

και αυτή η πάσχουσα ήρχισε να το εννοή.

Έπρεπε λοιπόν να μείνη σαράντα ημερονύκτια εντός της εκκλησίας, προ του αγίου βήματος, ενώπιον της Μητρός του Σωτήρος, εμπειστευμένη εις μόνον το έλεος και τους οικτιρισμούς αυτών, ίνα σωθή από το σατανικόν πάθος, το οποίον εμφωλεύσαν ήλεθε τόσον αμειλίκτως το τρυφερόν της ζωής αυτής δένδρον.

Σαράντα ημερονύκτια. Διότι μέχρι τοσούτου ειμπορεί να αντισταθή η τρομερά ισχυρογνωμοσύνη των δαιμονίων εις τον άόρατον πόλεμον μεταξύ αυτών και της θείας χάριτος.

Μετά την διορίαν ταύτην το κακόν ηττάται και υποχωρεί κατησχυμένον. Και δεν λείπουσι διηγήσεις, καθ' ας οι πάσχοντες αισθάνονται εν τω οργανισμώ των τους τρομερούς σφαδασμούς της τελευταίας μάχης, και βλέπουσι τον εχθρόν αυτών φεύγοντα εν παραδόξω σχήματι, προ πάντων, καθ' ην στιγμήν διαβαίνουσι τα Άγια, ή εκφωνείται το «Μετά φόβου».

Ευτυχείς αυτοί, εάν έχωσι τότε αρκετάς δυνάμεις ν' ανθέξωσιν εις τους κλονισμούς του αγώνος. Οι αδύνατοι συντρίβονται υπό το μέγεθος του εν αυτοίς τελουμένου θαύματος. Αλλά δεν μετανοούσι διά τούτο. Διότι αν χάνουν την ζωήν, τουλάχιστον κερδαίνουν το πολυτιμότερον. Σώζουν την ψυχήν των.

Ουχ ήττον τοιαύτη τις ενδεχομένη περίπτωσις ενέβαλλεν εις μεγίστας ανησυχίας την μητέρα ημών, ήτις, μόλις ετοποθετήσαμεν την Αννιώ, και ήρχισε να την ερωτά περίφροντις πώς αισθάνεται τον εαυτόν της.

Η ιερότης του τόπου, η θέα των εικόνων, η ευωδία του θυμιάματος επέδρασαν, φαίνεται, ευνοϊκώς επί του μεγαγχολικού της πνεύματος. Διότι, ευθύς μετά τας πρώτας στιγμάς, εξωήρευσε και ήρχισε να αστεΐζεται με ημάς.

– Ποίον από τους δύο θέλεις να παίζετε μαζί; την ηρώτησε τρυφερώς η μήτηρ μου – τον Χρηστάκη, ή το Γιωργί;

Η ασθενής έρριψε προς την λαλούσαν πλάγιον αλλ' εκφραστικόν βλέμμα, και, ως εάν επέπληττεν αυτήν διά την προς ημάς αδιαφορίαν, τη απήντησεν, αργά και μετρημένα·

– Ποίον από τους δύο θέλω; Κανένα δεν θέλω χωρίς τον άλλο. Τα θέλω όλα τα αδέρφια μου, όσα και αν έχω.

Η μήτηρ μου συνεστάλη και εσιώπησεν.

Μετ' ολίγον έφερε και τον ολόμικρον αδελφόν μας εις την εκκλησίαν, αλλά μόνον διά την πρώτην εκείνην ημέραν.

Το εσπέρας απέπεμψε τους άλλους δύο, και εκράτησεν μόνον εμέ πλησίον της.

Ενθυμούμαι ακόμη οποίαν εντύπωσιν έκαμεν επί της παιδικής μου φαντασίας η πρώτη εν τη εκκλησία διανυκτέρευσις.

Το αμυδρόν φως των έμπροσθεν του εικονοστασίου λύχνων, μόλις εξαρκούν να φωτίζη αυτό και

τας προ αυτού βαθμίδας, καθίστα το περί ημάς σκότος έτι υποπτότερον και φοβερώτερον, παρά εάν ήμεθα όλως διόλου εις τα σκοτεινά.

Οσάκις το φλογίδιον μιας κανδύλας έτρεμε, μοι εφαινετο, πως ο Άγιος επί της απέναντι εικόνας ήρχιζε να ζωντανεύη, και εσάλευε, προσπαθών ν' αποσπαθή από τας σανίδας, και καταβή επί του εδάφους, με τα φαρδύα και κόκκινά του φορέματα, με τον στέφανον περί την κεφαλήν, και με τους ατενείς οφθαλμούς επί του ωχρού και απαθούς προσώπου του.

Οσάκις πάλιν ο ψυχρός άνεμος εσύριζε διά των υψηλών παραθύρων, σείων θορυβωδώς τας μικράς αυτών υέλους, ενόμιζον, ότι οι περί την εκκλησίαν νεκροί ανερριχόντο τους τοίχους και προσεπάθουν να εισδύσωσιν εις αυτήν. Και τρέμων εκ φρίκης, έβλεπον ενίοτε αντικρύ μου ένα σκελετόν, όστις ήπλωνε να θερμάνη τας ασάρκους του χείρας επί του μαγκαλίου, το οποίον έκαιε προ ημών.

Και όμως δεν ετόλμων να δηλώσω ουδέ την παραμικροτέραν ανησυχίαν. Διότι ηγάπων την αδελφήν μου, και εθεώρουν μεγάλην προτίμησιν να είμαι διαρκώς πλησίον της και πλησίον της μητρός μου, ήτις χωρίς άλλο θα με απέστελλεν εις τον οίκον, ευθύς ως ήθελεν υποπτευθή ότι φοβούμαι.

Υπέφερον λοιπόν και κατά τας επομένας νύκτας τας φρικιάσεις εκείνας μετά αναγκαστικής στωικότητος και εξετέλουν προθύμως τα καθήκοντά μου, προσπαθών να καταστώ όσον το δυνατόν αρεστότερος.

Ήναπτον πυρ, έφερον νερόν και εσκούπιζα την εκκλησίαν, όταν ήτο καθημερινή. Τας εορτάς και Κυριακάς, κατά τον όρθρον, χειραγώγουν την αδελφήν μου, να σταθή κάτω από το ευαγγέλιον, το οποίον ανεγίνωσκεν ο λειτουργός από της Ωραιάς Πύλης. Κατά την λειτουργίαν, ήπλωνα χαμαί το χράμι, επί του οποίου έπιπτεν η ασθενής πρόμυτα, διά να περάσουν τα Άγια από επάνω της. Κατά δε την απόλυσιν, έφερον το προσκέφαλόν της ενώπιον της αριστεράς του Ιερού θύρας, διά να γονατίζη επ' αυτού, ως που να ξεφορέση ο παππάς επάνω της και να της σταυρώση το πρόσωπον με την Λόγγην, ψιθυρίζων το «Σταυρωθέντος σου Χριστέ, ανηρέθη η τυραννίς, επατήθη η δύναμις του Εχθρού, κτλ».

Και εις όλα ταύτα με παρηκολούθει η πτωχή μου αδελφή με την ωχράν και μελαγχολικήν της όψιν, με το αργόν και αβέβαιον βήμα της, ελκύουσα τον οίκτον των εκκλησιαζομένων και προκαλούσα τας ευχάς αυτών υπέρ αναρρώσεώς της· αναρρώσεως, ήτις δυστυχώς ήργει να επέλθη.

Απ' εναντίας, η υγρασία, το ψύχος, το ασύνηθες και, μα το ναι, φρικαλέον των εν τω ναώ διανυκτερεύσεων δεν ήργησαν να επιδράσουν βλαβερώς επί της ασθενούς, της οποίας η κατάστασις ήρχισε να εμπνέη τώρα τους εσχάτους φόβους.

Η μήτηρ μου το ηννόησε, και ήρχισε, και εν αυτή τη εκκλησία, να δεικνύη θλιβεράν αδιαφορίαν προς παν ό,τι δεν ήτο αυτή η ασθενής. Δεν ήνοιγε τα χείλη της προς ουδένα πλέον, ει

μη προς την Αννιά και προς τους αγίους, οσάκις επροσηύχετο.

Μίαν ημέραν την επλησίασα απαρατήρητος, ενώ έκλαιε γονυπετής προ της εικόνας του Σωτήρος.

– Πάρε μου όποιο θέλεις, έλεγε, και άφησέ μου το κορίτσι. Το βλέπω πως είναι για να γένη. Ενθυμήθηκες την αμαρτίαν μου και εβάλθηκες να μου πάρης το παιδί, για να με τιμωρήσης. Ευχαριστώ σε, Κύριε!

Μετά τινας στιγμάς βαθείας σιγής, καθ' ην τα δάκρυσά της ηκούοντο στάζοντα επί των πλακών ανεστέναξεν εκ βάθους καρδιάς, εδίστασεν ολίγον, και έπειτα επρόσθεσεν·

– Σου έφερα δύο παιδιά μου στα πόδια σου... χάρισέ μου το κορίτσι!

Όταν ήκουσα τας λέξεις ταύτας, παγερά φρικίασισ διέτρεξε τα νεύρα μου και ήρχησαν τα αυτία μου να βοΐζουν. Δεν ηδυνήθην ν' ακούσω περιπλέον. Καθ' ην δε στιγμήν είδον, ότι η μήτηρ μου, καταβληθείσα υπό φοβεράς αγωνίας, έπιπτεν αδρανής επί των μαρμάρων, εγώ αντί να δράμω προς βοήθειάν της, επωφελήθην την ευκαιρίαν να φύγω εκ της εκκλησίας, τρέχων ως έξαλλος και εκβάλλον κραυγάς, ως εάν ηπειλεί να με συλλάβη ορατός αυτός ο Θάνατος.

Οι οδόντες μου συνεκρούοντο υπό του τρόμου, και εγώ έτρεχον, και ακόμη έτρεχον. Και χωρίς να το εννοήσω, ευρέθην έξαφνα μακράν, πολύ μακράν της εκκλησίας. Τότε εστάθην να πάρω την αναπνοήν μου, κ' ετόλμησα να γυρίσω να ιδώ οπίσω μου. Κανείς δεν μ' εκυνήγει.

Ήρχησα λοιπόν να συνέρχωμαι ολίγον κατ' ολίγον, και ήρχησα να συλλογίζωμαι.

Ανεκάλεσα εις την μνήμην μου όλας τας προς την μητέρα τρυφερότητας και θωπείας μου. Προσεπάθησα να ενθυμηθώ μήπως της έπταισα ποτέ, μήπως την αδίκησα, αλλά δεν ηδυνήθην. Απεναντίας εύρισκον, ότι αφ' ότου εγεννήθη αυτή η αδελφή μας, εγώ, όχι μόνον δεν ηγαπήθην, όπως θα το επεθύμουν, αλλά τούτ' αυτό παρηγκωνιζόμενη ολονέν περισσότερον. Ενθυμήθην τότε, και μοι εφάνη ότι εννόησα, διατί ο πατήρ μου εσυνείθιζε να με ονομάζη το αδικημένον του. Και με επήρε το παράπονον και ήρχησα να κλαίω. Ω! είπον, η μητέρα μου δεν με αγαπά και δεν με θέλει! Ποτέ, ποτέ πλέον δεν πηγαίνω εις την εκκλησίαν! Και διηυθύνθην προς την οικίαν μας, περίλυπος και απηλπισμένος.

Η μήτηρ μου δεν ήργησε να με ακολουθήση μετά της ασθενούς. Επειδή ο ιερέυς, όστις, ταραχθείς υπό των κραυγών μου, εμβήκεν εις την εκκλησίαν, όταν είδε την ασθενή, συνεβούλευσε την μητέρα μου να την μετακομίση.

– Ο Θεός είναι μεγάλος, θυγατέρα, τη είπε, και η χάρις του φθάνεις εις όλη την οικουμένη. Αν είναι για να γιάνη το παιδί σου, θα το γιάνη και στο σπίτι σου.

Δυστυχής η μήτηρ ήτις τον ήκουσε! Διότι αυτοί είναι οι τυπικοί λόγοι με τους οποίους οι ιερείς αποπέμπουσι συνήθως τους ετοιμοθάνατους, διά να μη εκπνεύσουν εν τη εκκλησία και βεβηλωθή η ιερότης του τόπου.

Όταν επανείδον την μητέρα μου, ήτον υπέρ ποτε θλιβερά. Αλλά προς εμέ ιδίως εφέρθη με πολλήν γλυκύτητα και προσήνειαν. Με έλαβεν εις την αγκάλην της, μ' εθώπευσε και μ' εφίλησε τρυφερά και επανειλημμένως. Ενόμιζες ότι προσεπάθει να μ' εξιλεύση.

Εν τούτοις εγώ την νύκτα εκείνην ούτε να φάγω ειμπόρεσα, ούτε να κοιμηθώ. Εκοιτόμην εις το στρώμα με καμμουμένους οφθαλμούς, αλλ' έτεινον τα ώτα προσεκτικά προς πάσαν κίνησιν της μητρός μου, η οποία, όπως πάντοτε, ηγγύπνει παρά το προσκεφάλαιον της ασθενούς.

Θα ήτον ίσως μεσάνυκτα όταν ήρχησε να πηγαينوέρχεται εις το δωμάτιον. Ενόμιζον ότι έστρωνε να κοιμηθή, αλλ' ηπατώμην. Διότι μετ' ολίγον εκάθησε και ήρχησε να μοιρολογή χαμηλοφώνως.

Ήτο το μοιρολόγι του πατρός μας. Πριν ασθνήση η Αννιώ, το έψαλλε πολύ συχνά, αλλ' αφ' ότου ασθνήσε, το ήκουον διά πρώτην φοράν.

Το μοιρολόγιον τούτο εσύνθεσεν επί τω θανάτω του πατρός μου, κατά παραγγελίαν αυτής, ηλιοκαής ρακένδυτος Γύφτος, γνωστός εις τα περίχωρά μας διά την δεξιότητα εις το στιχουργείν αυτοσχεδίδως.

Μοι φαίνεται, ότι βλέπω ακόμη την μαύρην και λιγδεράν κόμην, τους μικρούς και φλογερούς οφθαλμούς και τ' ανοιχτά και τριχωμένα στήθη του.

Εκάθητο ένδοθεν της αυλείου ημών θύρας, περιστοιχισμένος υπό των χαλκών αγγείων, όσα εσύναζε διά να γανώση. Και, με την κεφαλήν κεκλιμένην επί του ώμου, συνώδευε τον πένθιμον αυτού σκοπόν με τους κλαυθμηρούς ήχους της τριχόρδου του λύρας.

Προ αυτού η μήτηρ μου ορθία εβάσταζε την Αννιώ εις την αγκάλην της και ήκουε προσεκτική και δακρύουσα.

Εγώ την εκράτουν σφιγκτά από του φορέματος και έκρυπτον το πρόσωπόν μου εις τας πτυχάς αυτού, διότι όσον γλυκείς ήσαν οι ήχοι εκείνοι, τόσον φοβερά μοι εφαινετο η μορφή του αγρίου των ψάλτου.

Όταν η μήτηρ μου έμαθε το θλιβερόν αυτής μάθημα, έλυσεν από το άκρον της καλύπτρας της και έδωκεν εις τον Αθίγγανον δύο ρουμπιέδες. – Τότε είχομεν ακόμη αρκετούς. – Έπειτα παρέθηκεν εις αυτόν άρτον και οίνον και ό,τι προσφάγιον ευρέθη πρόχειρον. Ενώ δε εκείνος έτρωγε κάτω, η μήτηρ μου εις το ανώγι επανελάμβανε το ελεγείον κατ' ιδίαν διά να το στερεώσει εις την μνήμην της. Και φαίνεται ότι το εύρε πολύ ωραίον. Διότι καθ' ην στιγμήν ο Κατσίβελος ανεχώρει, έδραμε κατόπιν του και τω εχάρισεν εν από τα σαλιβάρια του πατρός μου.

– Θεός σχωρέσει τον άνδρα σου, νύφη! εφώνησεν έκθαμβος ο ραψωδός, και φορτωθείς τα χάλκινά του σκεύη εξήλθε της αυλής μας.

Αυτό λοιπόν το ελεγείον εμοιρολόγει κατ' εκείνην την νύκτα η μήτηρ μου.

Εγώ ήκουον, και άφηνα τα δάκρυστά μου να ρέωσι σιγαλά, αλλά δεν ετόλμων να κινηθώ. Αίφνης

ησθάνθην ευωδίαν θυμιάματος!

– Ω! είπον, απέθανε το καϋμένο το Αννιώ μας! – Και ετινάχθην από το στρώμα μου.

Τότε ευρέθην ενώπιον παραδόξου σκηνής.

Η ασθενής ανέπνεε βαρέως, όπως πάντοτε. Πλησίον αυτής ήτο τοποθετημένη ανδρική ενδυμασία, καθ' ην τάξιν φορείται. Δεξιόθεν σκαμνίον σκεπασμένον με μαύρον ύφασμα, επί του οποίου υπήρχε σκεύος πλήρες ύδατος και εκατέρωθεν δύο λαμπάδες αναμμένες. Η μήτηρ μου γονυπετής εθυμίαζε τ' αντικείμενα ταύτα προσέχουσα επί της επιφανείας του ύδατος.

Φαίνεται ότι εκιτρίνισα από τον φόβον μου. Διότι ως με είδεν, έσπευσε να με καθησυχάση.

– Μη φοβείσαι, παιδάκι μου, με είπε μυστηριωδώς, είναι τα φορέματα του πατρός σου. Έλα, παρακάλεσέ τον και συ να έλθη να γιατρέψη το Αννιώ μας.

Και με έβαλε να γονατίσω πλησίον της.

– Έλα πατέρα – να με πάρης εμένα – για να γιάνη το Αννιώ! – ανεφώνησα εγώ διακοπτόμενος υπό των λυγμών μου. Και έρριψα επί της μητρός μου παραπονετικόν βλέμμα, διά να τη δείξω πως γνωρίζω, ότι παρακαλεί ν' αποθάνω εγώ αντί της αδελφής μου. Δεν ησθανόμην ο ανόητος ότι τοιουτοτρόπως εκορύφωνα την απελπισίαν της! Πιστεύω να μ' εσυγχώρησεν. Ήμην πολύ μικρός τότε, και δεν ηδυνάμην να εννοήσω την καρδίαν της.

Μετά τινος στιγμής βαθείας σιγής, εθυμίασεν εκ νέου τα προ ημών αντικείμενα, και επέστησεν όλην αυτής την προσοχήν επί του ύδατος, το οποίον ευρίσκετο εις το επί του σκαμνίου ευρύχωρον σκεύος.

Αίφνης μικρά χρυσαλίσ, πετάξασα κυκλικώς επ' αυτού, ήγγισε με τα πτερά της, και ετάραξεν ελαφρώς την επιφάνειάν του.

Η μήτηρ έκυψεν ευλαβώς και έκαμε τον σταυρόν της, όπως όταν διαβαίνουν τα Άγια εν τη εκκλησία.

– Κάμε το σταυρό σου, παιδί μου! εψιθύρισε, βαθέως συγκεκινημένη και μη τολμώσα να υψώση τα όμματα.

Εγώ υπήκουσα μηχανικώς.

Όταν η μικρά εκείνη χρυσαλίσ εχάθη εις το βάθος του δωματίου, η μήτηρ μου ανέπνευσεν, εσηκώθη ιλαρά και ευχαριστημένη, και – Επέρασεν η ψυχή του πατέρα σου! – είπε, παρακολουθούσα εισέτι την πτήσιν του χρυσαλιδίου με βλέμματα στοργής και λατρείας. Έπειτα έπιεν από του ύδατος και έδωκε και εις εμέ να πίω.

Τότε μου ήλθεν εις τον νουν ότι και άλλοτε μας επότιζεν από του αυτού σκεύους, ευθύς ως εξυπνούμεν. Και ενθυμήθην, ότι οσάκις έκαμνε τούτο η μήτηρ μας, ήτο καθ' όλην εκείνην την ημέραν ζωηρά και περιχαρής, ως εάν είχεν απολαύσει μεγάλην τινά πλην μυστικήν ευδαιμονίαν.

Αφού μ' επότισεν εμέ, επλησίασεν εις το στρώμα της Αννιώς με το σκεύος ανά χείρας.

Η ασθενής δεν εκοιμάτο, αλλά δεν ήτο και όλως διόλου έξυπνος. Τα βλέφαρά της ήσαν ημίκλειστα· οι δε οφθαλμοί της, εφ' όσον διεφαίνοντο, εξέπεμπον παράδοξον τινα λάμπιν διά μέσου των πυκνών και μελανών αυτών βλεφαρίδων.

Η μήτηρ μου ανεσήκωσε το ισχνόν του κορασίου σώμα μετά προσοχής· και ενώ διά της μιας χειρός υπεστήριζε τα νώτα του, διά της άλλης προσέφερε το σκεύος εις τα μαραμένα του χείλη.

– Έλα, αγάπη μου, της είπε. Πιε απ' αυτό το νερό, να γιάνης. – Η ασθενής δεν ήνοιξε τους οφθαλμούς, αλλά φαίνεται, ότι ήκουσε την φωνήν και εννόησε τας λέξεις. Γλυκύ και συμπαθητικόν μειδίαμα διέστειλε τα χείλη της. Έπειτα ερρόφησεν ολίγας σταγόνας από του ύδατος εκείνου, το οποίον έμελλε τω όντι να την ιατρεύση. Διότι μόλις το εκατάπιε και ήνοιξε τους οφθαλμούς και προσεπάθησε ν' αναπνεύση. Ελαφρός στεναγμός διέφυγε τα χείλη της, και επανέπεσε βαρεία επί της ωλένης της μητρός μου.

Το καϋμένο μας το Αννιώ! εγλύτωσεν από τα βάσανά του!

Πολλοί είχαν κατηγορήσει την μητέρα μου, ότι ενώ αι ξένοι γυναίκες εθρήνουν μεγαλοφώνως επί του νεκρού του πατρός μου, εκείνη μόνη έχυεν άφθονα, πλην σιγηλά δάκρυα. Η δυστυχής το έκαμνεν εκ φόβου μήπως παρεξηγηθή, μήπως παραβή τα όρια της εις τας νέας ανηκούσης σεμνότητος. Διότι, καθώς είπον, η μήτηρ μας εχήρευσε πολύ νέα.

Όταν απέθανεν η αδελφή μας, δεν ήτο πολύ γεροντοτέρα. Αλλ' ούτε εσκέφθη καν τώρα τι θα ειπή ο κόσμος διά τους σπαραξικαρδίους της θρήνους.

Όλη η γειτονεία εσηκώθη και ήλθε προς παρηγορίαν της. Αλλά το πένθος αυτής ήτο φοβερόν, ήτον απαρηγόρητον.

– Θα χάση τον νουν της – εψιθύριζον οι βλέποντες αυτήν κεκλιμένην και θρηνούσαν μεταξύ των τάφων της αδελφής και του πατρός μας.

– Θα τα αφήση μέσ' στους πέντε δρόμους· – έλεγον οι συναντώντες ημάς καθ' οδόν, εγκαταλελειμμένα και απεριποίητα.

Και εχρειάσθη καιρός, εχρειάσθησαν αι νουθεσίαι και επιπλήξεις της εκκλησίας, όπως συνέλθη εις εαυτήν και ενθυμηθή τα επιζώντα τέκνα της, και αναλάβη τα οικιακά της καθήκοντα.

Αλλά τότε παρετήρησε πού μας είχε καταντήσει η μακρά της αδελφής μας ασθένεια.

Η χρηματική μας περιουσία κατηναλώθη εις ιατρούς και ιατρικά. Πολλά χράμια και κηλίμια, έργα των ιδίων αυτής χειρών, τα είχε πωλήσει δι' ασήμαντα ποσά, ή τα είχε δώσει ως αμοιβήν εις τους γόητας και τας μαγίσσας. Άλλα μας τα έκλεψαν αυτοί και οι όμοιοί των, επωφελούμενοι εκ της ανεπιβλεψίας, ήτις επεκράτησεν εν τω οίκω μας. Προς επίμετρον εξηντλήθησαν και αι προμήθειαι των ζωοτροφιών μας και ημείς δεν είχομεν πλέον πόθεν να ζήσωμεν.

Εν τούτοις αυτό, αντί να πτοήσει την μητέρα μας, τη απέδωκεν απεναντίας διπλήν την δραστηριότητα, ἣν εἶχε πρὶν ἀσθενήσει το Ἀννίῳ.

Ἐμετρίασεν, ἢ κυρίως εἰπεῖν, συνεκάλυψε το πένθος της· υπερενίκησε τὴν ἀτολίαν τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ φύλου της, καὶ, λαβούσα τὴν δίκελλαν ἀνά χεῖρας, ἤρχισε νὰ ξενοδολεῦη, ὡς εἴαν δὲν εἶχε γνωρίσει ποτέ τὸν ἀνετον καὶ ἀνεξάρτητον βίον.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον μᾶς διέτρεφε διὰ τοῦ ἰδρώτος τοῦ προσώπου της. Τα ἡμερομίσθια ἦσαν μικρά καὶ αἱ ἀνάγκαι μᾶς μεγάλαι, ἀλλ' ὁμως εἰς κανένα ἐξ ἡμῶν δὲν ἐπέτρεψε νὰ τὴν ἀνακουφίσῃ συνεργαζόμενος.

Σχέδια περὶ τοῦ μέλλοντος ἡμῶν ἐγίνοντο καὶ ἐπεθεωροῦντο καθ' ἐσπέραν παρὰ τὴν ἐστίαν. Ὁ μεγαλείτερός μου ἀδελφός ὤφειλε νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς μᾶς, διὰ νὰ λάβῃ ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ τὸν τόπον ἐκεῖνον. Ἐγὼ ἐμέλλον ἢ μάλλον ἠθέλον νὰ ξενιτευθῶ, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἔπρεπε νὰ μάθωμεν ὅλοι τα γράμματά μᾶς, ἔπρεπε νὰ ξεσχολήσωμεν. Διότι, ἔλεγεν ἡ μήτηρ μᾶς, ἄνθρωπος ἀγράμματος, ξύλον ἀπελέκητον.

Αἱ οικονομικαὶ μᾶς δυσχέρειαι ἐκορυφώθησαν, ὅταν ἐπῆλθεν ἀνομβρία εἰς τὴν χώραν καὶ ἀνέβησαν αἱ τιμαὶ τῶν τροφίμων. Ἀλλ' ἡ μήτηρ, ἀντὶ ν' ἀπελπισθῇ περὶ τῆς διατροφῆς ἡμῶν αὐτῶν, ἐπηύξησε τὸν ἀριθμὸν μᾶς δι' ἐνὸς ξένου κορασίου, το ὁποῖον μετὰ μακρὰς προσπαθείας κατώρθωσε νὰ υιοθετήσῃ.

Το γεγονός τούτο μετέβαλε τὸ μονότονον καὶ αὐστηρὸν τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν βίου, καὶ εἰσήγαγεν ἐκ νέου ἀρκετὴν ζωνρότητα.

Ἢδη αὕτη ἡ υιοθέτησις ἐγένετο πανηγυρικῆ. Ἡ μήτηρ μου ἐφόρεσε διὰ πρώτην φοράν τα γιορτερά της καὶ μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καθαρὸς καὶ κτενισμένους, ὡς εἴαν ἐπρόκειτο νὰ μεταλάβωμεν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας, ἐστάθημεν ὅλοι πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ περιεστώτος λαοῦ, ἐνώπιον τῶν φυσικῶν αὐτοῦ γονέων, παρέλαβεν ἡ μήτηρ μου τὸ θετὸν αὐτῆς θυγάτριον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως, ἀφοῦ πρῶτον ὑπεσχέθη εἰς ἐπήκοον πάντων, ὅτι θέλει ἀγαπήσει καὶ ἀναθρέψει αὐτό, ὡς εἴαν ἦτο σαρξ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ οστὸν ἐκ τῶν οστῶν της.

Ἡ εἰσοδὸς τοῦ εἰς τὸν οἶκον μᾶς ἐγένετο οὐχ ἥττον ἐπιβλητικῆ καὶ τρόπον τινὰ ἐν θριάμβῳ. Ὁ πρωτόγερος τοῦ χωρίου καὶ ἡ μήτηρ μου προηγῆθησαν μετὰ τοῦ κορασίου, ἔπειτα ἠρχόμεθα ἡμεῖς. Οἱ συγγενεῖς μᾶς καὶ οἱ συγγενεῖς τῆς νέας ἀδελφῆς μᾶς ἠκολούθησαν μέχρι τῆς αὐλείου ἡμῶν θύρας. Ἐξῶθεν αὐτῆς ὁ πρωτόγερος ἐσήκωσε τὸ κοράσιον ὑψηλά εἰς τὰς χεῖρας τοῦ καὶ τὸ ἔδειξεν ἐπὶ τινὰς στιγμάς εἰς τοὺς παρισταμένους. Ἐπειτα ἠρώτησε μεγαλοφώνως·

— Ποῖος ἀπὸ σας εἶναι ἡ ἐδικὸς ἢ συγγενὴς ἢ γονιὸς τοῦ παιδιοῦ τούτου περισσότερο ἀπὸ τὴν Δεσποινίῳ τὴν Μηχαλιέσσα κι' ἀπὸ τοὺς ἐδικούς της;

Ο πατήρ του κορασίου ήτον ωχρός και έβλεπε περίλυπος εμπρός του. Η σύζυγός του έκλαιεν ακουμβημένη εις τον ώμόν του. Η μήτηρ μου έτρεμεν εκ του φόβου μήπως ακουσθή καμμία φωνή – Εγώ! – και ματαιώση την ευτυχίαν της. Αλλά κανείς δεν απεκρίθη. Τότε οι γονείς του παιδίου ησπάσθησαν αυτό διά τελευταίαν φοράν και ανεχώρησαν μετά των συγγενών των. Ενώ οι εδικοί μας μετά του πρωτογέρου εισήλθον και εξενίσθησαν παρ’ ημίν.

Από της στιγμής ταύτης η μήτηρ μας ήρχισε να επιδαψιλεύη εις την θετήν μας αδελφήν τόσας περιποιήσεις, όσων ίσως δεν ηξιώθημεν ημείς εις την ηλικίαν της και εις καιρούς πολύ ευτυχεστέρους. Ενώ δε μετ’ ολίγον χρόνον εγώ μεν επλανώμην νοσταλγών εν τη ξένη, οι δε άλλοι μου αδελφοί εταλαιπωρούντο κακοκοιμώμενοι εις τα εργαστήρια των “μαστόρων”, το ξένον κοράσιον εβασίλευεν εις τον οίκον μας, ως εάν ήτον εδικός του.

Οι μικροί των αδελφών μου μισθοί θα εξήρκουν προς ανακούφισιν της μητρός, εφ’ ω και τη εδίδοντο. Αλλ’ εκείνη, αντί να τους δαπανά προς ανάπαυσίν της, επροίκιζε δι’ αυτών την θετήν της θυγατέρα και εξηκολούθει εργαζομένη προς διατροφήν της. Εγώ έλειπον μακράν, πολύ μακράν, και επί πολλά έτη ηγνόουν τι συνέβαινεν εις τον οίκον μας. Πριν δε κατορθώσω να επιστρέψω, το ξένον κοράσιον ηυξήθη, ανετράφη, επροικίσθη και υπανδρεύθη, ως εάν ήτον αληθώς μέλος της οικογενείας μας.

Ο γάμος αυτής, όστις φαίνεται επίτηδες επεσπεύθη, υπήρξεν αληθής χαρά των αδελφών μου. Οι δυστυχείς ανέπνευσαν, απαλλαγέντες από το πρόσθετον φορτίον. Και είχαν δίκαιον. Διότι η κόρη εκείνη, εκτός ότι ποτέ δεν ησθάνθη προς αυτούς αδελφικήν τινά στοργήν, επί τέλους απεδείχθη αχάριστος προς την γυναίκα, ήτις περιεποιήθη την ζωήν αυτής με τοσαύτην φιλοστοργίαν, όσην ολίγα γνήσια τέκνα εγνώρισαν.

Είχον λόγους λοιπόν οι αδελφοί μου να είναι ευχαριστημένοι και είχαν λόγους να πιστεύσουν, ότι και η μήτηρ αρκετά εδιδάχθη εκ του παθήματος εκείνου.

Αλλ’ οποία υπήρξεν η έκπληξις των, όταν, ολίγας μετά τους γάμους ημέρας, την είδον να έρχεται εις την οικίαν, σφίγγουσα τρυφερώς εις την αγκάλην της εν δεύτερον κοράσιον, ταύτην την φοράν εν σπαργάνοις!

– Το κακότυχο! ανεφώνει η μήτηρ μου, κύπτουσα συμπαθητικώς επί της μορφής του νηπίου, δεν το έφθανε πως εγεννήθη κοιλιάρφανο, μόν’ απέθανε και η μάνα του και το άφηκε μέσ’ στη στράτα! Και, ευχαριστημένη τρόπον τινά εκ της ατυχούς ταύτης συμπτώσεως, επεδείκνυε το λάφυρόν της θριαμβευτικώς προς τους ενεούς εκ της εκπλήξεως αδελφούς μου.

Το υικόν σέβας ήτο πολύ, και η αυθεντεία της μητρός μεγάλη, αλλ’ οι πτωχοί αδελφοί μου ήσαν τόσον απογοητευμένοι, ώστε δεν εδίστασαν να υποδείξουν ευσχήμως πως εις την μητέρα των, ότι καλόν θα ήτο να παραιτηθή του σκοπού της. Αλλά την εύρον αμετάπειστον. Τότε εδήλωσαν

φανερὰ την δυσαρέσκειάν των και τη ηρνήθησαν την διαχείρισιν του βαλαντίου των. Όλα εις μάτην.

– Μη μου φέρετε τίποτε, ἔλεγεν η μήτηρ μου, εγὼ δουλεύω και το θρέφω, σαν πως ἔθρεψα και σας. Και ὅταν ἔλθῃ ο Γιωργῆς μου απ' τη ξενιτειά, θα το προικίσῃ και θα το πανδρέψῃ. Αμ' τι θαρρεῖτε! Εμένα το παιδί μου με το υποσχέθηκε. – Εγὼ, μάνα, θα σε θρέψω και σένα και το ψυχοπαίδι σου. – Ναι! ἔτσι με το εἶπε, που νάχῃ την ευχή μου!

Ο Γιωργῆς ἤμην εγὼ. Και την υπόσχεσιν ταύτην την εἶχον δώσει αληθῶς, ἀλλὰ πολὺ προτήτερα.

Ἦτο καθ' ἣν εποχὴν η μήτηρ μας εἰργάζετο διὰ να θρέψῃ την πρώτην μας θετὴν ἀδελφὴν καθὼς και ημάς. Εγὼ την συνώδευον κατὰ τας διακοπὰς των μαθημάτων, παίζων παρ' αὐτῆ, ἐνὸς ἐκείνη ἔσκαπτεν ἢ ἐξεβοτάνιζεν. Μίαν ἡμέραν διακόψαντες την ἐργασίαν ἐπεστρέφομεν ἀπὸ τους ἀγρούς φεύγοντες τον ἀφόρητον καύσωνα, υφ' οὗ ολίγον ἔλειψε να λυποθυμήσῃ η μήτηρ μου. Καθ' ὁδὸν κατελήφθημεν ὑπὸ ραγδαιοτάτης βροχῆς, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες συμβαίνουσι παρ' ἡμῖν συνήθως, μετὰ προηγηθείσαν υπερβολικὴν ζέστην ἢ λαύραν, καθὼς την ονομάζουν οἱ συντοπίται μου. Δεν ἤμεθα πλέον πολὺ μακρὰν του χωρίου, ἀλλ' ἔπρεπε να διαβώμεν ἕνα χεῖμαρρον, ὅστις πλημμυρήσας ἐκατέβαινε ὀρμητικώτατος. Η μήτηρ μου ἠθέλησε να με σηκώσῃ εἰς τον ὄμον της. Αλλ' εγὼ ἀπεποιήθην.

– Εἶσαι ἀδύνατη ἀπὸ τη λιποθυμία, τη εἶπον. Θα με ρίψῃς μέσ' στον ποταμό.

Και ἐσήκωσα τα φορέματά μου και εἰσήλθον δρομαῖος εἰς το ρεῦμα, πριν ἐκείνη προφθάσῃ να με κρατήσῃ. Εἶχον ἐμπιστευθῆ εἰς τας δυνάμεις μου πλέον ἢ ὅ,τι ἔπρεπε. Διότι πριν σκεφθῶ να υποχωρήσω, τα γόνατά μου ἐλύγισαν, οἱ πόδες μου ἔχασαν το στήριγμά των, και, ἀνατραπείς, παρεσύρθη ὑπὸ του χεῖμαρρου ὡς κέλυφος καρύου.

Μία σπαρακτικὴ κραυγὴ φρίκης εἶναι παν ὅ,τι ἐνθυμούμαι ἐκ των μετὰ ταῦτα. Ἦτον η φωνὴ της μητρός μου, ἣτις ἐρρίφθη εἰς τα ρεύματα διὰ να με σώσῃ.

– Πὼς δεν ἐγείνα αἰτία να πνιγῆ και ἐκείνη μετ' ἐμοῦ, εἶναι θαῦμα. Διότι ο χεῖμαρρος ἐκεῖνος ἔχει κακὴν φήμην παρ' ἡμῖν. Και ὅταν λέγουν περὶ τινος «τον ἐπῆρε το ποτάμι», ἐννοοῦν ὅτι ἐπνίγη εἰς αὐτὸν τούτον τον χεῖμαρρον.

Και ὅμως η μήτηρ μου λιγόθυμος καθὼς ἦτο, κατὰκοπος, βεβαρημένη ἀπὸ ἐπαρχιακὰ φορέματα, ἱκανὰ να πνίξουν και τον δεξιότερον κολυμβητὴν, δεν ἐδίστασε να ἐκθέσῃ την ζωὴν αὐτῆς εἰς κίνδυνον. Ἐπρόκειτο να με σώσῃ, και ἀς ἤμην ἐκεῖνο της το τέκνον, το ὁποῖον προσέφερεν ἄλλοτε εἰς τον Θεόν ὡς ἀντάλλαγμα ἀντὶ της θυγατρὸς της.

Ὅταν ἐφθασεν εἰς τον οἶκον και με ἀπέθεσε χαμαὶ ἀπὸ τον ὄμον της, ἤμην ἀκόμη παραζαλισμένος. Διὰ τούτο, ἀντὶ να αἰτιαθῶ την ἀπρονοησίαν μου διὰ το συμβάν, ἀπέδωκα αὐτό εἰς τας ἐργασίας της μητρός μου.

- Μη δουλεύεις πια, μάνα, τη είπον, ενώ εκείνη μ' ενέδνε στεγνά φορέματα.
- Αμ' ποιος θα μας θρέψη, παιδί μου, σαν δεν δουλεύω εγώ; – Ηρώτησεν εκείνη στενάξασα.
- Εγώ, μάνα! εγώ! – τη απήντησα τότε μετά παιδικού στόμφου.
- Και το ψυχοπαίδι μας;
- Κ' εκείνο εγώ!

Η μήτηρ εμειδίασεν ακουσίως, διά την επιβλητικήν στάσιν, ην έλαβον προφέρων την διαβεβαίωσιν ταύτην. Έπειτα διέκοψε την ομιλίαν επειπούσα·

- Αμ' θρέψε δα πρώτα τον εαυτό σου και ύστερα βλέπουμε.

Δεν παρήλθε πολύς καιρός και απηρχόμην εις τα ξένα.

Η μήτηρ βεβαίως ουδ' εσημείωσε καν την υπόσχεσιν εκείνην. Εγώ όμως ενθυμούμην πάντοτε, ότι η αυταπάρνησίς της μοι εχάρισε διά δευτέραν φοράν την ζωήν, την οποίαν τη ώφειλον. Διά τούτο είχον την υπόσχεσιν εκείνην επί της καρδιάς μου, και όσον εμεγάλωνα, τόσω σπουδαιότερον ενόμιζα τον εαυτόν μου υποχρεωμένον προς εκπλήρωσίν της.

– Μη κλαίγης μητέρα, τη είπον αναχωρών. Εγώ πηγαίνω πια να κάμω παράδες. Έννοια σου! Από τώρα και να πάγη θα σε θρέφω και σένα και το παραπαίδι σου. Αλλά, ακούεις; Δεν θέλω πια να δουλεύης!

Δεν ήξευρον ακόμη ότι δεκαετές παιδίον όχι την μητέρα, αλλ' ουδέ τον εαυτόν του δεν δύναται να θρέψη. Και δεν εφантаζόμην, οποία φοβεραί περιπέτεια με περιέμενον και πόσας πικρίας έμελλον ακόμη να ποτίσω την μητέρα μου διά της ξενιτείας εκείνης, δι' ης ήλπίζον να την ανακουφίσω.

Επί πολλά έτη όχι μόνον βοήθειαν, αλλ' ουδέ μίαν επιστολήν κατώρθωσα να τη στείλω. Επί πολλά έτη παρεμόνευεν εις τους δρόμους, ερωτώσα τους διαβάτας μη με είδον πουθενά.

Πότε τη έλεγον, ότι εδυστύχησα εν Κωνσταντινουπόλει και ετούρκευσα.

– Να φάνε τη γλώσσα τους που τώβγαλαν! – απεκρίνετο η μήτηρ μου. Αυτός που λένε, δεν μπορεί να ήτον το παιδί μου! – Αλλά μετ' ολίγον εκλείετο περίτρομος εις το εικονοστάσιόν μας, και προσήχευτο διακρυρροούσα προς τον Θεόν, διά να με φωτίση να επανέλθω εις την πίστιν των πατέρων μου.

Πότε τη έλεγον, ότι εναυάγησα εις τας ακτάς της Κύπρου, και επαιτώ ρακένδυτος εις τους δρόμους.

– Φωτιά να τους κάψη, απεκρίνετο εκείνη. Το λεν από τη ζούλια τους. Το παιδί μου θενάκανε κατάστασι και πά' στον Άγιο Τάφο.

Αλλά μετ' ολίγον εξήρχετο εις τους δρόμους, εξετάζουσα τους διαβατικούς επαίτας, και μετέβαινεν όπου ηκούετο κανείς караβοτσακισμένος με την θλιβεράν ελπίδα ν' ανακαλύψη εν

αυτώ το ίδιον της τέκνον, με την πρόθεσιν να δώση εις αυτόν τα στερήματά της, όπως τα εύρω εγώ εις τα ξένα από τας χείρας των άλλων.

Και όμως, οσάκις επρόκειτο περί της θετής αυτής θυγατρός, τα ελησμόνει όλα ταύτα και εφοβέριζε τους αδελφούς μου, ότι ελθών εγώ από τα ξένα θα τους εντροπιάσω διά της γενναιότητός μου, και θα προικίσω και θα υπανδρεύσω την κόρην της εν πομπή και παρατάξει.

– Ε; Αμ’ τι θαρρείτε! Εμένα το παιδί μου με το υποσχέθηκε! Ας έχη την ευχή μου!

Ευτυχώς αι κακαί εκείναι ειδήσεις δεν ήσαν αληθείς. Και όταν, μετά μακράν απουσίαν, επέστρεψα εις τον οίκον μας, ήμην εις θέσιν να εκπληρώσω την υπόσχεσίν μου, ως προς την μητέρα μου καν, η οποία ήτο τόσοσ ολιγαρκής. Ως προς το ψυχοπαίδι της όμως δεν μ’ εύρε τόσοσ πρόθυμον, όσον ήλπιζεν. Απ’ εναντίας μόλις είχαν φθάσει και εξεφράσθην εναντίον της διατηρήσεώς του, προς μεγίστην της μητρός μου έκπληξιν.

Είναι αληθές ότι δεν ήμην κυρίως εναντίος της αδυναμίας της μητρός μου. Την προς τα κοράσια κλίσιν της την εύρισκον σύμφωνον προς τα αισθήματα και τους πόθους μου.

Τίποτε άλλο δεν επεθύμουν περισσότερον, παρά να εύρω επιστρέφων εις τον οίκον μας μίαν αδελφήν, της οποίας η φαιδρά μορφή κ’ αι συμπαθητικά φροντίδες να εξορίσουν από της καρδιάς μου την εκ της μονώσεως μελαγχολίαν, και να εξαλείψουν από της μνήμης μου τας κακοπαθείας όσας υπέστην εν τη ξένη. Προς ανταλλαγήν εγώ θα επροθυμούμην να τη διηγώμαι τα θαυμάσια των ξένων χωρών, τας περιπλανήσεις και τα κατορθώματά μου, και θα ήμην πρόθυμος να τη αγοράζω ό,τι αγαπά: να την οδηγώ εις τους χορούς και τας πανηγύρεις: να την προικίσω, και τέλος να χορεύσω εις τους γάμους της.

Αλλά την αδελφήν ταύτην την εφантаζόμενη ωραίαν και συμπαθητικήν, ανεπτυγμένην και έξυπνον, με γράμματα, με χειροτεχνήματα, με όλας εν γένει τας αρετάς όσας είχαν αι κόραι των χωρών, όπου έζων μέχρι τότε. Και αντί τούτων τι εύρον; Ακριβώς το αντίθετον.

Η θετή μου αδελφή ήτον ακόμη μικρά, καχεκτική, κακοσχηματισμένη, κακόγνωμος, και προ πάντων δύσνους, τόσοσ δύσνους, ώστε ευθύς εξ αρχής μ’ ενέπνευσεν αντιπάθειαν.

– Δος το πίσου το Κατερινιώ, έλεγον μίαν ημέραν εις την μητέρα μου. Δος το πίσου, αν μ’ αγαπάς. Αυτήν την φοράν σε το λέγω με τα σωστά μου! Εγώ θα σε φέρω μίαν άλλην αδελφήν από την Πόλι. Ένα εύμορφο κορίτσι, ένα έξυπνο, που να στολίση μίαν ημέρα το σπίτι μας.

Έπειτα περιέγραψα με τα ζωηρότερα χρώματα οποιον θα ήτο το ορφανόν, το οποιον έμελλον να της φέρω, και πόσον πολύ θα το ηγάπων.

Όταν ύψωσα τα βλέμματά μου προς αυτήν, είδον μετ’ εκπλήξεώς μου, ότι τα δάκρυά της έρρεον σιγαλά και μεγάλα επί των ωχρών αυτής παρειών, ενώ οι ταπεινωμένοι της οφθαλμοί εξέφραζον μίαν απερίγραπτον θλίψιν!

– Ω! είπε μετ’ απελπιστικής εκφράσεως. Ενόμισα ότι συ θα αγαπήσης την Κατερινιώ περισσότερο από τους άλλους, αλλά, απατήθηκα! Εκείνοι δεν θέλουν διόλου αδελφήν, και συ θέλεις μίαν άλλην. Και τι φταίγει το φτωχό, σαν έγεινεν όπως το έπλασεν ο Θεός. Αν είχες μίαν αδελφήν άσχημην και με ολίγον νουν, θα την έβγαζες δι’ αυτό στους δρόμους, για να πάρης μίαν άλλην, εύμορφην και γνωστικήν;

– Όχι, μητέρα! Βέβαια όχι! απήντησα εγώ. Μα εκείνη θα ήτο παιδί σου, καθώς και εγώ. Ενώ αυτή δεν σου είναι τίποτε. Μας είναι όλως διόλου ξένη.

– Όχι! ανεφώνησεν η μήτηρ μου μετά λυγμών, όχι! Δεν είναι ξένο το παιδί! Είναι δικό μου! Το επήρα τριών μηνών από πάνω από το λείψανο της μάνας του· και οσάκις έκλαιγε, του έβαζα το βυζί μου στο στόμα του, για να το πλανέσω· και το ετύλιξα μέσ’ στα σπάργανά σας, και το εκοίμησα μέσ’ στην κούνια σας. Είναι δικό μου το παιδί, και είναι αδελφή σας!

Μετά τας λέξεις ταύτας, τας οποίας επρόφερον ισχυρώς και μετ’ επιβλητικού τρόπου, ύψωσε την κεφαλήν αυτής και με παρετήρησεν ασκαρδαμυκτί. Επερίμενε προκλητικώς την απάντησίν μου. Αλλ’ εγώ δεν ετόλμησα να προφέρω λέξιν. Τότε εξαμήλωσε πάλιν τους οφθαλμούς και εξηκολούθησε με ασθενή φωνήν και θλιβερόν τόνον.

— Ε! τι να γείνη! Κ’ εγώ το ήθελα καλλίτερο, μα – η αμαρτία μου, βλέπεις, δεν εσώθηκεν ακόμη. Και το έκαμεν ο Θεός τέτοιο, διά να δοκιμάση την υπομονή μου, και να με σχωρέση. Ευχαριστώ σε, Κύριε!

Και ταύτα λέγουσα, έθηκε την δεξιάν επί του στήθους, ύψωσε τους οφθαλμούς αυτής πλήρεις δακρύων προς τον ουρανόν, και έμεινεν ούτως επί τινας στιγμάς σιγώσα.

– Κάτι θα έχης στην καρδιά, μητέρα, είπον τότε μετά τινος δειλίας. Μη θυμώνης!

Και λαβών εφίλησα την παγεράν αυτής χείρα προς εξιλέωσιν.

– Ναι! είπεν εκείνη αποφασιστικώς. Έχω κάτι εδώ μέσα βαρύ, πολύ βαρύ, παιδί μου! Ως τώρα το γνωρίζει μόνον ο Θεός και ο πνευματικός μου. Εσύ είσαι διαβασμένος και συντυχαίνεις καμμιά φορά σαν τον ίδιο τον πνευματικό, και καλλίτερα. Σήκω, κλείσε τη θύρα, και κάτσε να σε το ’πω, ίσως με παρηγορήσης ολίγο, ίσως με λυπηθής, και αγαπήσης το Κατερινιώ, σαν νάταν αδελφή σου.

Οι λόγοι ούτοι, και ο τρόπος με τον οποίον τους επρόφερον, ενέβαλον την καρδίαν μου εις μεγάλην ταραχήν. Τι είχε να μ’ εμπιστευθή η μήτηρ μου χωριστά από τους αδελφούς μου; Όλας τας κατά την απουσίαν μου δυστυχίας της μοι τας είχαν αφηγηθή. Όλον τον προτού της βίον τον εγνώριζον ωσάν παραμύθι. Τι ήτο λοιπόν αυτό που μας απέκρυπτε μέχρι τούδε; Που δεν ετόλμησε να φανερώση εις κανένα πλην του Θεού και του πνευματικού της;

Όταν επανήλθον να καθίσω πλησίον της, έτρεμον τα γόνατά μου εξ αορίστου αλλ’ ισχυρού τινος φόβου.

Η μήτηρ μου εκρέμασε την κεφαλήν, ως κατάδικος, όστις ίσταται ενώπιον του κριτού του με την συναίσθησιν τρομερού τινος εγκλήματος.

– Το θυμάσαι το Αννιώ μας; με ηρώτησε μετά τινας στιγμάς πληκτικής σιωπής.

– Μάλιστα, μητέρα! Πώς δεν το θυμούμαι! Ήταν η μόνη μας αδελφή, κ' εξεψύχησεν εμπρός στα μάτια μου.

– Ναι! με είπεν, αναστενάξασα βαθέως, αλλά δεν ήτο το μόνον μου κορίτσι! Εσύ είσαι τέσσαρα χρόνια μικρότερος από το Χρηστάκη. Ένα χρόνο κατόπι του έκαμα την πρώτη μου θυγατέρα.

Ήταν τότε κοντά, που επαντρολογιέτο ο Φωτής ο Μυλωνάς. Ο μακαρίτης ο πατέρας σου παράργησε το γάμο τους, ως που ν' αποσαραντήσω εγώ, για να τους στεφανώσουμε μαζί. Ήθελε να με βγάλη και μένα στον κόσμο, για να χαρώ σαν πανδρευμένη, αφού κορίτσι δεν μ' άφηκεν η γιαγιά σου να χαρώ.

Το πρωί τους στεφανώσαμε, και το βράδυ ήταν οι καλεσμένοι στο σπίτι τους· και επαίζαν τα βιολιά, και έτρωγεν ο κόσμος μέσα στην αυλή, κι' εγύρνα η κανάτα με το κρασί από χέρι σε χέρι. Και έκαμεν ο πατέρας σου κέφι, σαν διασκεδαστικός που ήταν ο μακαρίτης, και μ' έρριψε το μανδύλι του, να σηκωθώ να χορέψουμε. Σαν τον έβλεπα να χορεύη, μου άνοιγεν η καρδιά μου, και σαν νέα που ήμουνε, αγαπούσα κ' εγώ το χορό. Κ' εχορέψαμε λοιπόν· κ' εχόρευαν και οι άλλοι καταπόδι μας. Μα εμείς εχορέψαμε και καλλίτερα και πολύτερα.

Σαν εκοντέψανε τα μεσάνυχτα, επήρα τον πατέρα σου παράμερα και τον είπα· Άνδρα, εγώ έχω παιδί στην κούνια και δεν μπορώ πια να μείνω. Το παιδί πεινά· εγώ εσπάργωσα. Πώς να το βυζάξω μέσ' στον κόσμο και με το καλό μου το φόρεμα! Μείνε συ, αν θέλγης να διασκεδάσης ακόμα. Εγώ θα πάρω το μωρό να πάγω στο σπίτι.

– Ε, καλά, γυναίκα! είπεν ο σχωρεμένος, και μ' επαπάρισε 'πα στον ώμο. Έλα, χόρευε κι' αυτό το χορό μαζί μου, και ύστερα πηγαίνουμε κ' οι δύο. Το κρασί άρχησε να με χτυπά στο κεφάλι, και αφορμή γυρεύω κι' εγώ να φύγω.

Σαν εξεχορέψαμε κ' εκείνο το χορό, επήραμε τη στράτα.

Ο γαμβρός έστειλε τα παιχνίδια και μας εξεπροβόδησαν ως το μισό το δρόμο. Μα είχαμε ακόμη πολύ ως το σπίτι. Γιατί ο γάμος έγεινε στον Καρσιμαχαλά. Ο δούλος επήγαινε μπροστά με το φανάρι. Ο πατέρας σου εσήκωνε το παιδί, και βαστούσε και μένα από το χέρι.

– Κουράσθης, βλέπω, γυναίκα!

– Ναι, Μιχαλιό. Κουράσθηκα.

– Άιντε βάλ' ακόμα κομμάτι δύναμι, ως που να φθάσουμε στο σπίτι. Θα στρώσω τα στρώματα μοναχός μου. Εμετάνοιωσα που σ' έβαλα κ' εχόρευες τόσο πολύ.

– Δεν πειράζει, άνδρα, του είπα. Το έκαμα για το χατήρι σου. Αύριο ξεκουράζομαι πάλι.

Έτσι ήρθαμε στο σπίτι. Εγώ εφάσκιωσα κ' εβύζαξα το παιδί, κ' εκείνος έστρωσε. Ο Χρηστάκης εκοιμάτο μαζί με την Βενετιά, που την αφήκα να τον φυλάγη. Σε λίγο επλαγιάσαμε και μεις. Εκεί, μέσα στον ύπνο μου, μ' εφάνηκε πως έκλαψε το παιδί. Το καϋμένο!, είπα, δεν έφαγε σήμερα χορταστικά. Και ακούμβησα στην κούνια του να το βυζάζω. Μα ήμουν πολύ κουρασμένη και δεν μπορούσα να κρατηθώ. Το έβγαλα λοιπόν, και το έβαλα κοντά μου, μέσ' το στρώμα, και του έδωσα τη ρόγα στο στόμα του. Εκεί με ξαναπήρεν ο ύπνος.

Δεν ηξεύρω πόσην ώρα ήθελεν ως το πουρνό. Μα 'σαν έννοιωσα να χαράζη – ας το βάλω, είπα, το παιδί στον τόπο του.

Μα κει που πήγα να το σηκώσω, τι να δω! Το παιδί δεν εσάλευε!

Εξύπνησα τον πατέρα σου· το ξεφασκιάσαμε, το ζεστάναμε, του ετρίψαμε το μυτούδι του, τίποτε! – Ήταν απεθαμένο!

– Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! – είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχησα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και – Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; – Αυτό με το είπε, Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. – Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πώς εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;

Και είχε δίκηο, που ν' αγιάσουν τα χώματα που κοιτάται! Γιατί, αν το μάθαινε ο κόσμος, έπρεπε να σχίσω τη γη να έμβω μέσα από το κακό μου.

Αλλά, τι τα θέλεις! Η αμαρτία είναι αμαρτία. Σαν το εθάψαμε το παιδί, κ' εγυρίσαμεν από την εκκλησία, τότε άρχησε το θρήνος το μεγάλο. Τότε πια δεν έκλαιγα κρυφά. – Είσαι νέα, και θα κάμης κι' άλλα, μ' έλεγαν. Ως τόσον ο καιρός περνούσε, και ο Θεός δεν μας έδιδε τίποτα. Να! έλεγα μέσα μου. Ο Θεός με τιμωρεί, γιατί δεν εστάθηκα άξια να προφυλάξω το παιδί που μ' έδωκε! Και εντρεπόμουνα τον κόσμο, και εφοβούμην τον πατέρα σου. Γιατί κ' εκείνος όλο τον πρώτο χρόνο έκαμνε τάχα τον αλύπητο και μ' επαρηγορούσε, για να με δώση θάρρος. Ύστερα όμως άρχησε να γίνεται σιγανός και συλλογισμένος.

Τρία χρόνια επέρασαν, χωρίς να φάγω ψωμί να πάγη στην καρδιά μου. Στα τρία χρόνια κ' ύστερα γεννήθηκες εσύ. – Ήταν οι πολλαίς οι χάραις που επήγα.

Σαν εγεννήθηκες εσύ εκατάκατсен η καρδιά μου, μα δεν ημέρεψε. Ο πατέρας σου σε ήθελε κορίτσι. Και μιαν ημέρα με το είπε.

– Κι' αυτό καλώς μας ώρισε, Δεσποινιώ, μα 'γω το ήθελα κορίτσι.

Όταν επήγεν η γιαγιά σου στον Αγιοντάφο, έστειλα δώδεκα πουκάμισα και τρία Κωσταντινάτα, για να με βγάλη ένα σχωροχάρτι. Και, διες εσύ! Ίσα ίσα εκείνο το μήνα, που εγύρισεν η γιαγιά σου

από τη Γερουσαλή με το σχωροχάρτι, εκείνο το μήνα εκακοψυχούσα την Αννιώ.

Κάθε λίγο και λιγάκι εφώναζα τη μανίτσα. – Έλα δα, κυρά, να διούμε· κορίτσι είναι; – Ναι, θυγατέρα, έλεγεν η μαμή. Κορίτσι. Δε βλέπεις; Δε σε χωρούν τα ρούχα σου! – Και να πια χαρά εγώ, σαν το άκουγα!

Σαν εγεννήθηκε το παιδί και βγήκεν αληθινά κορίτσι, τότε πια ήρθεν η καρδιά στον τόπο της. Το ωνομάσαμεν Αννιώ, το ίδιο το όνομα που είχε το σχωρεμένο, για να μην 'ποφαίνεται πως μας λείπει κανείς από το σπίτι. – Ευχαριστώ σε, Θεέ μου! έλεγα νύχτα και μέρα. Ευχαριστώ σε η αμαρτωλή, που εσήκωσες την εντροπή και εξάλειψες την αμαρτία μου!

Και είχαμε πια την Αννιώ σαν τα μάτια μας. Και εξούλευες εσύ, και έγεινες του θανατά από τη ζούλια σου.

Ο πατέρας σου σε έλεγε το αδικημένο του, γιατί σ' απόκοψα πολύ νωρίς, και μ' εμάλωνε καμμιά φορά, γιατί σε παραμελούσα. Κ' εμένα η καρδιά μου ερράγιζε, σαν σ' έβλεπα να χαλνάς. Μα, έλα που δεν εμπορούσα ν' αφήσω την Αννιώ από τα χέρια μου! Εφοβούμην πως κάθε στιγμή μπορεί να της συμβή τίποτε. Και ο πατέρας σου ο μακαρίτης, όσο και αν μάλωνε κ' εκείνος, την ήθελε πια να μη στάξη και την βρέξη!

Μα εκείνο το ευλογημένο, όσο περισσότερα χάρδια, τόσο ολιγώτερην υγεία. Έλεγες πως εμετάνοιωσεν ο Θεός γιατί μας το έδωκε. Εσείς ήσασθε κόκκινα κόκκινα, και ζωηρά και σερπετά. Εκείνο, ήσυχο και σιγανό και αρρωστιάτικο! Όταν το έβλεπα έτσι χλωμό χλωμό, μου ήρχετο εις τον νου μου το πεθαμένο, και η ιδέα πως εγώ το εθανάτωσα άρχισε να ξανακυριεύη μέσα μου. Ως που μιαν ημέρα απέθανε και το δεύτερο!

Όποιος δεν το εδοκίμασε μοναχός του, παιδί μου, δεν ξεύρει τι πικρό ποτήρι ήταν εκείνο. Ελπίδα να κάνω άλλο κορίτσι δεν ήταν πλέον. Ο πατέρας σου είχ' αποθάνει. Αν δεν ευρίσκετο ένας γονιός να με χαρίση το κορίτσι του, ήθελα πάρω τα βουνά να φύγω.

Αλήθεια που δεν εβγήκε καλόγνωμο. Μα όσο το είχα και το κήδευα και το κανάκευα, θαρρούσα πως το είχα δικό μου, και ξεχνούσα κείνο πάχασα, κ' ημέρωνα τη συνείδησί μου.

Καθώς το λέγ' ο λόγος, ξένο παιδί 'ναι παιδεψι. Μα για μένα η παιδεψι αυτή είναι παρηγοριά κ' ελαφροσύνη. Γιατί όσο περισσότερο τυραννηθώ και χολοσκάσω, τόσο λιγώτερο θα με παιδέψη ο Θεός για το παιδί που πλάκωσα.

Γι' αυτό –νάχης την ευχή μου– μη με γυρεύεις να διώξω τώρα την Κατερινιώ για να πάρω ένα παιδί καλόγνωμο και προκομμένο.

– Όχι, όχι, μητέρα! ανέκραξα διακόψας αυτήν ακρατήτως. Δεν γυρεύω τίποτε. Ύστερα απ' όσα μ' αφηγήθης, σε ζητώ συγχώρησι διά την ασπλαγχνίαν μου. Σε υπόσχομαι ν' αγαπώ το Κατερινιώ σαν την αδελφή μου, και να μη της είπω τίποτε πλέον, τίποτε δυσάρεστο.

– Έτσι νάχης την ευχή του Χριστού και της Παναγίας! είπεν η μήτηρ μου αναπνεύσασα. Γιατί, βλέπεις, το πόνεσε η καρδιά μου το πολλακαμμένο, και δεν θέλω να το κακολογούνε. Ξέρω κ' εγώ, μαθές; Της Τύχης ήτανε; Του Θεού ήτανε; Τόσο κακή και ανεπιδέξια που είναι – την πήρα στσο λαιμό μου, ετελείωσε.

Η εκμυστήρευσις αύτη έκαμε βαθυτάτην επ' εμού εντύπωσιν. Τώρα μου ηνοιγήσαν οι οφθαλμοί, και εκατάλαβα πολλές πράξεις της μητρός μου, αι οποίαι πότε μεν φαίνοντο ως δεισιδαιμονία, πότε δε ως αυτόχρημα μονομανίας αποτελέσματα. Το φοβερόν εκείνο δυστύχημα επηρέασε τόσον πολύ τον βίον της όλον, όσω μάλλον απλή και ενάρετος και θεοφοβουμένη ήτον η μήτηρ μου. Η συναίσθησις του αμαρτήματος, η ηθική ανάγκη της εξαγνίσεως και το αδύνατον της εξαγνίσεως αυτού – τι φρικτή και αμείλικτος Κόλασις! Επί εικοσιοκτώ τώρα έτη βασανίζεται η τάλαινα γυνή χωρίς να δυνηθή να κοιμίση τον έλεγchon της συνειδήσεώς της, ούτε εν ταις δυστυχίαις ούτε εν ταις ευτυχίαις της!

Αφ' ης στιγμής έμαθον την θλιβεράν της ιστορίαν, συνεκέντρωσα όλην μου την προσοχήν εις το πώς ν' ανακουφίσω την καρδίαν της, προσπαθών να παραστήσω εις αυτήν αφ' ενός μεν το απρομελέτητον και αβούλητον του αμαρτήματος, αφ' ετέρου δε την άκραν του Θεού ευσπλαγχνίαν, την δικαιοσύνην αυτού, ήτις δεν ανταποδίδει ίσα αντί ίσων, αλλά κρίνει κατά τους διαλογισμούς και τας προθέσεις μας. Και υπήρξε καιρός καθ' ον επίστευον, ότι αι προσπάθειάι μου δεν έμειναν ανεπιτυχείς.

Εν τούτοις όταν μετά δύο ετών νέαν απουσίαν ήλθεν η μήτηρ μου να με ιδή εν Κωνσταντινουπόλει, εθεώρησα καλόν να κάμω υπέρ αυτής κάτι τι επιβλητικώτερον.

Εξενιζόμεν τότε εν τω περιφανεστέρω της Πόλεως οίκω, εν ω έσχον αφορμήν να γνωρισθώ με τον Πατριάρχην, Ιωακείμ τον δεύτερον. Ενώ μίαν ημέραν σνεβαδίζομεν μόνοι υπό τας αμφιλαφείς του κήπου σκιάς, τω εξέθηκα την ιστορίαν κ' επεκαλέσθην την επικουρίαν του. Το ύψιστον αυτού αξίωμα, το εξαίρετον κύρος, μεθ' ου περιβάλλεται πάσα θρησκευτική του ρήτρα, έμελλεν αναμφιβόλως να εμπνεύση εις την μητέρα μου την πεποίθησιν της αφέσεως του κρίματός της. Ο αείμνηστος εκείνος γέρων επαινέσας τον περί τα θρησκευτικά ζήλον μου, μοι υπεσχέθη την πρόθυμον σύμπραξίν του.

Ούτω λοιπόν ωδήγησα μετ' ολίγον την μητέρα μου εις το Πατριαρχείον διά να εξομολογηθή εις την Παναγιότητά του.

Η εξομολόγησις διήρκεσε πολλήν ώραν και εκ των νευμάτων και εκ των ρημάτων του Πατριάρχου εννόησα, ότι εχρειάσθη να διαθέση όλην την δύναμιν της απλής και ευλήπτου ρητορικής του, όπως επιφέρη το ποθητόν αποτέλεσμα.

Η χαρά μου ήτον απερίγραπτος. Η μήτηρ μου απεχαιρέτησε τον γεραρόν Ποιμενάρχην μετ'

ειλικρινούς ευγνωμοσύνης και εξήλθε των Πατριαρχείων τόσο ευχαριστημένη, τόσο ελαφρά, ως εάν ήρθη από της καρδιάς αυτής μία μεγάλη μυλόπετρα.

Όταν εφθάσαμεν εις το κατάλυμά της, εξήγαγεν εκ του κόλπου της ένα σταυρόν, δώρον της Παναγιότητός του, τον εφίλησε και ήρχισε να τον περιεργάζεται, βυθιζομένη ολίγον κατ' ολίγον εις σκέψεις.

– Καλός άνθρωπος, τη είπον, αυτός ο Πατριάρχης. Ορίστε; Τώρα πια πιστεύω, ότι ήλθεν η καρδιά σου στον τόπον της.

Η μήτηρ μου δεν απεκρίθη.

– Δεν λέγεις τίποτε, μητέρα; την ηρώτησα μετά τινος δισταγμού.

– Τι να σε πω, παιδί μου! απήντησε τότε σύννους καθώς ήτον· ο Πατριάρχης είναι σοφός και άγιος άνθρωπος. Γνωρίζει όλαις ταις βουλαίς και τα θελήματα του Θεού, και συγχωρνά ταις αμαρτίαις όλου του κόσμου. Μα, τι να σε πω! Είναι καλόγερος. Δεν έκαμε παιδιά, για να μπορή να γνωρίση, τι πράγμα είναι το να σκοτώση κανείς το ίδιο το παιδί του!

Οι οφθαλμοί της επληρώθησαν δακρύων και εγώ εσιώπησα.

(από το Ποίος ήτον ο φονεύς του αδελφού μου και άλλα διηγήματα, Ελληνικά Γράμματα/Τα Νέα 2006)

Αφηγηματικές τεχνικές στο Αμάρτημα της μητρός μου

Οι αφηγητές της ιστορίας.

Ο Γιωργής:

Είναι εξωδιηγητικός-ομοδιηγητικός τύπος αφηγητή. Πρόκειται για έναν αφηγητή πρώτου βαθμού, ο οποίος διηγείται την ιστορία του. [Αφηγητής πρώτου βαθμού είναι εκείνος που κατέχει το κύριο λόγο της αφήγησης και διηγείται συνολικά την ιστορία.]

Είναι δραματοποιημένος. Συμμετέχει στην αναπαράσταση των γεγονότων, εμφανίζεται δηλαδή ως πρόσωπο της ιστορίας που αφηγείται.

Στο πρώτο μέρος της ιστορίας είναι «περιορισμένος», καθώς δεν έχει βαθιά γνώση των γεγονότων που αφηγείται. Όταν ο αφηγητής είναι ένα μικρό παιδί, είναι λογικό να έχει περιορισμένες δυνατότητες κατανόησης σε σχέση με τα γεγονότα που αφηγείται.

Σε ό,τι αφορά πάλι το πρώτο μέρος της ιστορίας είναι «αναξιόπιστος». Αναξιόπιστος είναι ο

αφηγητής που ενδέχεται κάποια στιγμή να διορθώσει ο ίδιος τον εαυτό του είτε να διορθωθεί από κάποιον άλλο αφηγητή.

Η μητέρα:

Είναι ενδοδιηγητικός-ομοδιηγητικός τύπος αφηγητή. Πρόκειται για έναν αφηγητή δευτέρου βαθμού, ο οποίος αφηγείται την ιστορία του. [Αφηγητής δευτέρου βαθμού είναι εκείνος που αφηγείται την ιστορία του μέσα στα πλαίσια της κεντρικής ιστορίας.]

Είναι δραματοποιημένος, εφόσον εμφανίζεται ως πρόσωπο της ιστορίας που αφηγείται.

Είναι «προνομιακός» αφηγητής, καθώς έχει βαθιά γνώση των γεγονότων που αφηγείται.

Είναι «αξιόπιστος» αφηγητή, καθώς ο αναγνώστης μπορεί να εμπιστευτεί τα λεγόμενα και τις κρίσεις που διατυπώνει.

Οπτική γωνία:

Η αφήγηση μας δίνεται από την οπτική γωνία του Γιωργή και στη συνέχεια, όταν αναλαμβάνει η μητέρα τον αφηγηματικό λόγο, από τη δική της οπτική.

Εστίαση:

Η αφήγηση γίνεται με εσωτερική εστίαση, καθώς η θέαση των γεγονότων είναι περιορισμένη και ανήκει στον Γιωργή. Τα γεγονότα, δηλαδή, μας παρουσιάζονται όπως τα είδε και τα κατανόησε ο Γιωργής.

Η εστίαση είναι όμως μεταβλητή, καθώς το σύνολο της αφηγηματικής πληροφορίας δεν περνά από ένα μόνο ήρωα. Ένα σημαντικό μέρος των γεγονότων θα το πληροφορηθούμε από τη μητέρα.

Στην αφήγηση του κεντρικού αφηγητή έχουμε «εναλλαγές στην εστίαση», καθώς σε ορισμένα σημεία έχουμε περισσότερες πληροφορίες από όσες επιτρέπει ο κυρίαρχος τύπος εστίασης.

[Κάποιες φορές το παιδί-αφηγητής εμφανίζεται να γνωρίζει και να κατανοεί πληροφορίες που κανονικά δε θα επέτρεπε η περιορισμένη θέαση της παιδικής του ηλικίας. Όταν, για παράδειγμα, αναφέρεται σε λαογραφικά στοιχεία το παιδί-αφηγητής μοιάζει να έχει μια πλήρη εικόνα της λαϊκής παράδοσης. Επίσης, σε κάποια σημεία της αφήγησης έχουμε παρέμβαση της ενήλικης φωνής, που σχολιάζει γεγονότα που κανονικά θα περνούσαν απαρατήρητα από το μικρό παιδί.]

Αφηγηματικός χρόνος:

Σε ό,τι αφορά την αφηγηματική οργάνωση του χρόνου διακρίνουμε τρεις κατηγορίες: την τάξη ή σειρά, τη διάρκεια και τη συχνότητα.

α) Η τάξη ή σειρά αφορά τη σχέση ανάμεσα στη χρονική διαδοχή των γεγονότων στην ιστορία και στη σειρά με την οποία αυτά αναδιατάσσονται μέσα στο αφηγηματικό κείμενο.

Η αφήγηση των γεγονότων στο διήγημα δε γίνεται ευθύγραμμο και με τη σειρά ακριβώς που συνέβησαν στην πραγματικότητα, καθώς αυτό θα αναιρούσε την απορία που επιχειρεί να δημιουργήσει ο αφηγητής σχετικά με το αμάρτημα της μητέρας του και θα καθιστούσε την αφήγηση λιγότερο ενδιαφέρουσα.

Έτσι, ανάμεσα στην ιστορία και την αφήγηση έχουμε χρονικές ασυμφωνίες τις οποίες ονομάζουμε αναχρονίες. Οι αναχρονίες διακρίνονται σε αναλήψεις (αναδρομές) και πρόληψεις.

[Ανάληψη είναι κάθε ανάκληση ενός γεγονότος που χρονικά είναι προγενέστερο από το σημείο της ιστορίας στο οποίο βρισκόμαστε σε μια συγκεκριμένη στιγμή· αντίθετα, πρόληψη είναι κάθε αφηγηματικός ελιγμός που συνίσταται στην πρόωρη αφήγηση ενός μελλοντικού γεγονότος.]

Στο διήγημα έχουμε μία πρόληψη (όταν ο αφηγητής αναφέρεται στις περιπέτειες που του επιφύλασσε η παραμονή του στο εξωτερικό και στις πίκρες που επρόκειτο να προκαλέσει στη μητέρα του με την απουσία του), και επτά αναλήψεις.

Η σημαντικότερη ανάληψη είναι η 7η και τελευταία όπου η μητέρα αποκαλύπτει στον Γιωργή το αμάρτημά της.

Η εμβέλεια (ή απόσταση) αυτής της ανάληψης είναι εξαιρετικά διευρυμένη καθώς γυρνά την αφήγηση 28 χρόνια πίσω στο παρελθόν. Η αποκάλυψη του αμαρτήματος γίνεται το 1875 και η μητέρα αρχίζει να αφηγείται γεγονότα από το 1847, τη χρονιά δηλαδή που έγινε το αμάρτημα.

Εξίσου διευρυμένη είναι και η έκταση (ή το εύρος) της ανάληψης, μιας και η μητέρα θα καλύψει -με συνοπτικό έστω τρόπο- γεγονότα 28 χρόνων, από τη στιγμή δηλαδή του αμαρτήματος μέχρι το παρόν της αφήγησης.

Η ανάληψη αυτή είναι μεικτή, καθώς ξεκινά πριν από το αρκτικό σημείο της αφήγησης που διακόπτει και στη συνέχεια το ξεπερνά. Ανακαλεί δηλαδή και γεγονότα που εμπίπτουν χρονικά στο διάστημα που καλύπτει η αφήγηση (εσωτερική ανάληψη), αλλά και γεγονότα που βρίσκονται έξω από αυτό (εξωτερική ανάληψη). Η κύρια αφήγηση ξεκινά από την ασθένεια της δεύτερης Αννιώς, ενώ η ανάληψη αυτή ξεκινά από το θάνατο της πρώτης Αννιώς και φτάνει στο παρόν της κύριας αφήγησης με τη δεύτερη υιοθεσία.

Η ανάληψη αυτή είναι πλήρης, μιας και ενώνεται με την κύρια αφήγηση χωρίς να αφήνει κανένα

κενό.

Επίσης, θεωρείται συμπληρωματική μιας και καλύπτει ένα σημαντικό κενό της κύριας αφήγησης σχετικά με το ποιο είναι το αμάρτημα της μητέρας, και ως ένα βαθμό είναι επαναληπτική εφόσον αναφέρεται σε γεγονότα, όπως είναι η ασθένεια της Αννιώς, που έχουν ήδη αναφερθεί στην κύρια αφήγηση.

Η 1η, η 2η και η 4η είναι εξωτερικές αναδρομές, καθώς αναφέρονται σε γεγονότα που συνέβησαν πριν το αρκτικό σημείο της κύριας αφήγησης, ενώ η 3η, η 5η και η 6η είναι εσωτερικές, εφόσον αναφέρονται σε γεγονότα που συνέβησαν μέσα στα χρονικά πλαίσια της κύριας αφήγησης. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι ως αρκτικό σημείο της κύριας αφήγησης θεωρούμε τα γεγονότα που συνέβησαν μετά το θάνατο του πατέρα (1854) και αναφέρονται στην ασθένεια της Αννιώς που θα καταλήξει στο θάνατό της μόλις ένα χρόνο μετά (1855).

Η 1η αναδρομή «Ανεκάλεσα εις την μνήμην μου... το αδικημένο του». Είναι εξωτερική, εφόσον αναφέρεται σε γεγονότα που συνέβησαν πριν το αρκτικό χρονικό σημείο της κύριας αφήγησης, αναφέρεται δηλαδή στα πρώτα χρόνια της Αννιώς και στο διάστημα που ζούσε ο πατέρας τους. Η εμβέλειά της είναι περίπου 5 χρόνια (γέννηση της Αννιώς 1850) και η έκτασή της φτάνει σχεδόν ως το θάνατο του πατέρα (1854).

Η 2η αναδρομή «Το μοιρολόγιον τούτο εσύνθεσεν... εξήλθε της αυλής μας». Είναι εξωτερική, με εμβέλεια περίπου ενός έτους (ο πατέρας πεθαίνει το 1854 ενώ η Αννιώ το 1855) και η έκτασή της είναι πολύ σύντομη καθώς περιγράφει γεγονότα μίας ημέρας μόνο.

Η 3η αναδρομή «Τότε μου ήλθεν εις τον νουν... πλήν μυστικής ευδαιμονίας». Είναι εσωτερική, καθώς αναφέρεται σε γεγονότα που συνέβησαν μετά το θάνατο του πατέρα, οπότε τίθεται στα χρονικά πλαίσια της κύριας αφήγησης. Η έκτασή της καλύπτει ένα επαναλαμβανόμενο γεγονός κατά τη διάρκεια ενός έτους, από το θάνατο του πατέρα μέχρι το θάνατο της Αννιώς.

Η 4η αναδρομή «Πολλοί είχον κατηγορήσει την μητέρα μου... εχίρευσε πολύ νεά». Είναι εξωτερική, η εμβέλειά της είναι ένας χρόνος, τότε δηλαδή που πέθανε ο πατέρας και η έκτασή της είναι οι δυο-τρεις μέρες που καλύπτουν το θάνατο, την αγρύπνια για τον νεκρό και την κηδεία του.

Η 5η αναδρομή «Η χρηματική μας περιουσία... δεν είχομεν πλέον πόθεν να ζήσωμεν». Είναι εσωτερική και η έκτασή της καλύπτει το διάστημα της ασθένειας της Αννιώς κατά το οποίο εξαντλήθηκε η περιουσία της οικογένειας.

Η 6η αναδρομή «Ήτο καθ' ην εποχὴν η μήτηρ μας ειργάζετο... –Αμ' θρέψε δα πρώτα τον εαυτό σου και ύστερα βλέπουμε». Είναι εσωτερική και η έκτασή της είναι πολύ σύντομη καθώς καλύπτει

τα γεγονότα μιας ημέρας.

β) Η δεύτερη κατηγορία αφηγηματικής οργάνωσης του χρόνου είναι η διάρκεια, δηλαδή η σχέση ανάμεσα στη χρονική διάρκεια των γεγονότων στην ιστορία, και στην έκταση που καταλαμβάνει η αφήγησή τους μέσα στο κείμενο.

Σε ό,τι αφορά τη διάρκεια διακρίνουμε τέσσερις κατηγορίες αφηγηματικού ρυθμού (ή ταχύτητας): τη σκηνή, την έλλειψη, την περίληψη ή σύνοψη και την παύση.

Η σκηνή χαρακτηρίζεται από την ισοχρονία ανάμεσα στην ιστορία και την αφήγηση ($XA=XI$). Ο Χρόνος της Αφήγησης συμπίπτει με το Χρόνο της Ιστορίας, όταν έχουμε διάλογο μεταξύ προσώπων και όταν έχουμε εσωτερικό μονόλογο.

Οι σκηνές όπου τα πρόσωπα της ιστορίας διαλέγονται μεταξύ τους είναι προφανείς και δηλώνονται μάλιστα τυπογραφικά με τις παύλες που εισάγουν τα λόγια κάθε προσώπου.

Οι εσωτερικοί μονόλογοι είναι οι σκηνές όπου επιχειρείται να δοθεί παραστατικότερα η συναισθηματική κατάσταση του προσώπου, φέρνοντας στην επιφάνεια την αδιάκοπη ροή σκέψεων, εικόνων, αναμνήσεων, συνειρμών και εντυπώσεων που διασχίζουν την ψυχή και το νου του ήρωα.

Παράδειγμα εσωτερικού μονολόγου έχουμε όταν ο Γιωργής, που έχει φύγει τρέχοντας από την εκκλησία όταν άκουσε την προσευχή της μητέρας, σταματά και προσπαθεί να θυμηθεί αν ποτέ έφταιξε σε κάτι στη μητέρα του. (σελ. 133)

Η έλλειψη συνιστά μορφή ανισοχρονίας που χαρακτηρίζεται από τη μεγαλύτερη δυνατή επιτάχυνση: ένα τμήμα της ιστορίας που οπωσδήποτε έχει κάποια διάρκεια, αποσιωπάται εντελώς από την αφήγηση ($XA=0 < XI=v$). Η έλλειψη μπορεί να είναι λιγότερο ή περισσότερο εμφανής ή και υποθετική.

Κατά τη διάρκεια της απουσίας του αφηγητή-Γιωργή στο εξωτερικό, ο αφηγητής αγνοεί τι συμβαίνει στην οικογένειά του, οπότε πολλά γεγονότα αποσιωπώνται. «Εγώ έλειπον, μακράν, πολύ μακράν, και επί πολλά έτη ηγνούν τι συνέβαιναν εις τον οίκον μας.»

Η περίληψη ή σύνοψη αποτελεί μορφή ανισοχρονίας που και αυτή χαρακτηρίζεται από ρυθμούς επιτάχυνσης, λιγότερου γοργούς όμως από αυτούς της έλλειψης. Ενδέχεται για παράδειγμα να συνοψιστεί μέσα σε λίγες φράσεις η ζωή ενός ανθρώπου ($XA < XI$).

Περίληψη έχουμε όταν ο αφηγητής, που απουσιάζει στο εξωτερικό, αποδίδει με 4 ρήματα την πορεία του πρώτου υιοθετημένου κοριτσιού. «Πρὶν δε κατορθώσω να επιστρέψω, το ξένον

κοράσιον ηυξήθη, ανετράφη, επροικίσθη και υπανδρεύθη, ως εάν ήτον αληθώς μέλος της οικογένειάς μας.»

Στην παύση ένα τμήμα της αφήγησης, που οπωσδήποτε έχει κάποια διάρκεια (έστω και ως αναγνωστικός χρόνος), δεν έχει αντίστοιχό του στην ιστορία ($X_A = v > X_I = 0$). Η αφήγηση, δηλαδή, συνεχίζεται, ενώ η ιστορία έχει χαθεί απ' τα μάτια μας. Η συνέχιση της αφήγησης μπορεί να πάρει τη μορφή παρεκβάσεων, σκέψεων ή σχολίων του αφηγητή ή, πολύ συχνά, περιγραφών.

Στο διήγημα αυτό δεν υπάρχουν εκτενείς περιγραφές που να μπορούν να θεωρηθούν ως παύσεις, όπως για παράδειγμα συμβαίνει στο Όνειρο στο κύμα, υπάρχουν όμως παρεκβάσεις κατά τις οποίες ο αφηγητής καταγράφει τις λαϊκές αντιλήψεις σχετικά με τις ασθένειες, όπου έχουμε εμφανείς παύσεις, καθώς ο χρόνος της αφήγησης συνεχίζεται, ενώ ο χρόνος της ιστορίας σταματά προσωρινά.

Για παράδειγμα: «Σαράντα ημερονύκτια. Διότι μέχρι τοςούτου.... Σώζουν την ψυχήν των.»

γ) Η τρίτη κατηγορία αφηγηματικής οργάνωσης είναι η συχνότητα, η οποία συνίσταται στη σχέση ανάμεσα στις φορές που ένα γεγονός συμβαίνει στην ιστορία και στις φορές που αυτό αναφέρεται στην αφήγηση.

Στο αμάρτημα της μητρός μου έχουμε κυρίως μοναδική αφήγηση, καθώς έχουμε μία αφήγηση αυτών που στην ιστορία συνέβησαν μία φορά. Εντούτοις, όταν η αφήγηση γίνεται από τη μητέρα έχουμε σημεία επαναληπτικής αφήγησης, μιας και επαναλαμβάνονται, έστω και με συνοπτικό τρόπο, η ασθένεια, ο θάνατος της Αννιώς, το γεγονός ότι ο πατέρας του Γιωργή τον αποκαλούσε «το αδικημένο του». Υπάρχει, επίσης, η ανασκευαστική επανάληψη σχετικά με τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις του Γιωργή απέναντι στην προφανή προσήλωση της μητέρας στη φιλάσθενη Αννιώ.

Ο Χρόνος της Ιστορίας

Σχετικά με τον ιστορικό χρόνο των γεγονότων αξίζει να καταγράψουμε μερικές βασικές χρονολογίες.

Το 1846 γεννιέται ο μεγαλύτερος γιος της οικογένειας ο Χρηστάκης.

Το 1847 γεννιέται και πεθαίνει η πρώτη Αννιώ. Η χρονιά του αμαρτήματος.

Το 1849 γεννιέται ο αφηγητής-Γιωργής.

Το 1850 γεννιέται η δεύτερη Αννιώ.

Το 1854 γεννιέται ο «κοιλιάρφανος» Μιχαήλος και πεθαίνει ο πατέρας των παιδιών.

Το 1855 πεθαίνει η δεύτερη Αννιώ. (Η χρονιά των γεγονότων του πρώτου μέρους του διηγήματος.)

Το 1860 περίπου, σε ηλικία δέκα ετών ο Γιωργής φεύγει για την Κωνσταντινούπολη.

Το 1875 σε ηλικία 26 ετών ο Βιζυηνός μαθαίνει από τη μητέρα του το αμάρτημά της.

Για τη χρονολόγηση της αποκάλυψης του αμαρτήματος από τη μητέρα στο Γιωργή, έχουμε μια σαφή αναφορά του ίδιου του αφηγητή. «Επί εικοσιοχτώ τώρα έτη βασανίζεται η τάλαινα γυνή...»

Τα 28 χρόνια, αν προστεθούν στη χρονιά του αμαρτήματος (1847), μας φέρνουν στο 1875.

Η επιβεβαίωση ότι το 1875 είναι η χρονιά της αποκάλυψης μας δίνεται και πάλι από τον αφηγητή.

Δύο χρόνια μετά, αναφέρει ο αφηγητής, όταν ήρθε η μητέρα του να τον επισκεφτεί στην Κωνσταντινούπολη την πήγε στον Πατριάρχη, τον Ιωακείμ τον δεύτερο.

Τα δύο χρόνια που μεσολάβησαν από την αποκάλυψη, τοποθετούν την επίσκεψη στον Πατριάρχη στο 1877, μοναδική χρονολογία που θα μπορούσε να γίνει η συνάντηση της μητέρας με τον Πατριάρχη Ιωακείμ Β΄, καθώς εκείνος πέθανε τον αμέσως επόμενο χρόνο (1878).

Το 1878, η χρονιά θανάτου του Πατριάρχη, αποτελεί *terminus ante quem* για τη χρονολόγηση τόσο της εξομολόγησης της μητέρας, όσο και της αποκάλυψης του αμαρτήματος.

Η προσπάθεια του Παν. Μουλλά να τοποθετήσει τη συγγραφή του διηγήματος την ίδια χρονιά με την αποκάλυψη της μητέρας είναι λανθασμένη, καθώς δε λαμβάνει υπόψη του την επίσκεψη στον Πατριάρχη που έγινε δύο χρόνια μετά την αποκάλυψη και φυσικά το θάνατο του Πατριάρχη, που αποκλείει οποιαδήποτε προσπάθεια χρονολόγησης μετά το 1878.

Άρα, ο αφηγητής πολύ σωστά αναφέρει ότι η μητέρα του βασανίζεται για 28 χρόνια, υπολογίζοντας από τη χρονιά του αμαρτήματος (1847) μέχρι τη χρονιά της εκμυστήρευσης (1875).

Το γεγονός ότι η συγγραφή του διηγήματος έγινε λίγα χρόνια μετά (1882-3), δεν έχει καμία σχέση με τη χρονολόγηση των γεγονότων της ιστορίας.

Προοικονομία – Προϊδεασμός

Η προοικονομία προετοιμάζει κατάλληλα τον αναγνώστη για κάτι που πρόκειται να συμβεί ή να ακολουθήσει στη μελλοντική πορεία και εξέλιξη του μύθου. Ουσιαστικά, δηλαδή, η προοικονομία είναι ένας τρόπος να προ-ρυθμίζονται και να διευθετούνται από τα πριν μελλοντικές σκηνές και

γεγονότα που θα ακολουθήσουν μέσα στη διαρκή ροή μιας αφήγησης. Αυτή η προ-ρύθμιση προετοιμάζει τον αναγνώστη να δεχθεί αργότερα κάτι και να το βιώσει ως απόλυτα φυσικό και λογικό.

Με τον προΐδεασμό ο αφηγητής μας δίνει μια γενική ιδέα, κάπως αόριστη βέβαια, για κάτι που πρόκειται να συμβεί μετά.

Η ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στην προοικονομία και τον προΐδεασμό είναι η εξής: η προοικονομία σχετίζεται πιο πολύ με την πλοκή του μύθου και των γεγονότων. Με την προοικονομία ένα μελλοντικό γεγονός του μύθου προετοιμάζεται κατάλληλα, για να το δεχτεί ο αναγνώστης ως κάτι το απόλυτα λογικό και φυσικό. Αντίθετα, με τον προΐδεασμό παίρνουμε μια μικρή υποψία, ένα είδος πρόγευσης και διαμορφώνουμε μια πρώτη γενική και αόριστη ιδέα για κάτι που θα συμβεί σε επόμενες στιγμές και στη μετέπειτα εξέλιξη του μύθου.

Στο Αμάρτημα της μητρός μου, ο αφηγητής οφείλει να προετοιμάσει τον αναγνώστη για δύο βασικά γεγονότα: το θάνατο της Αννιώς και την αποκάλυψη του αμαρτήματος από τη μητέρα στο γιο της.

Η προοικονομία του θανάτου της Αννιώς, η προετοιμασία δηλαδή του αναγνώστη, ώστε να δεχτεί το θάνατο του μικρού παιδιού ως κάτι το λογικό και αναμενόμενο γίνεται από την αρχή κιάλας του διηγήματος, με την αναφορά στη φιλάσθενη και καχεκτική φύση της. Επίσης, μέσα από το μοτίβο για την επιδείνωση της ασθένειας, ο αφηγητής κατορθώνει να συμφιλιώσει από νωρίς τον αναγνώστη με την ιδέα ότι το μικρό κορίτσι δε θα καταφέρει να επιβιώσει.

Η προοικονομία για την αποκάλυψη του αμαρτήματος γίνεται μέσα από δύο συγκρούσεις. Οι δυο αδερφοί του αφηγητή συγκρούονται με τη μητέρα τους, όταν αρνούνται να βοηθήσουν τη μητέρα στο μέγαλωμα του δεύτερου κοριτσιού, καθιστώντας σαφή την αδυναμία τους να κατανοήσουν την ενδόμυχη ανάγκη της μητέρας και τονίζοντας την απόστασή τους από τη μητέρα. Η δεύτερη σύγκρουση είναι με τον ίδιο τον αφηγητή, όταν εκφράζεται κι αυτός αρνητικά για το δεύτερο κορίτσι, προκαλώντας μεγάλη έκπληξη στη μητέρα, που θεωρούσε ότι τουλάχιστον ο Γιωργής θα αγαπούσε το Κατερινιώ και θα της συμπαραστεκόταν στην απόφασή της να το υιοθετήσει.

Προοικονομίες έχουμε βέβαια και για επιμέρους γεγονότα.

Η επιστροφή του Γιωργή από την ξενιτιά προοικονομείται μέσα από την υπόσχεσή του να κάνει λεφτά κι επιστρέφοντας να συντηρεί τη μητέρα του και το υιοθετημένο κορίτσι. Υπόσχεση που επαναλαμβάνεται από τη μητέρα, όταν έρχεται αντιμέτωπη με τις έντονες αντιρρήσεις των άλλων της γιών.

Ο μεγάλος σπαραγμός της μητέρας για το θάνατο της Αννιώς και η αναφορά του αφηγητή πως η μητέρα του στην πορεία συγκάλυψε απλώς το πένθος της, χωρίς να κατορθώσει να το μετριάσει, μας προετοιμάζουν για τις προσπάθειές της να αντιμετωπίσει τον πόνο της μέσα από τις υιοθεσίες.

Το πλάκωμα του βρέφους προοικονομείται με τις συχνές αναφορές της μητέρας στο πόσο κουραστική υπήρξε η μέρα του γάμου και το γλέντι που ακολούθησε καθώς και με την αναφορά της ότι πρέπει να θηλάσει το μωρό.

Προϊδεασμοί:

Η προσευχή της μητέρας στην εκκλησία, όπου αναφέρεται στην αμαρτία της, και την ακούει ο Γιωργής, αποτελεί προϊδεασμό για τη στιγμή της αποκάλυψης του αμαρτήματος στο γιο της.

Το γεγονός ότι η μητέρα ψάλει το μοιρολόγι, που είχε συντεθεί για τον άντρα της, για πρώτη φορά από τότε που ασθένησε η Αννιώ, αποτελεί προϊδεασμό για το θάνατο του παιδιού.

Η αναφορά του αφηγητή για τους ρουμπιέδες: «Τότε είχομεν ακόμη αρκετούς.», αποτελεί προϊδεασμό για τα μελλοντικά οικονομικά προβλήματα της οικογένειας.

Όταν ο Γιωργής αισθάνεται την ευωδία του θυμιάματος και αναφωνεί: «Ω!, απέθανε το καϋμένο το Αννιώ μας!», αποτελεί προϊδεασμό για το θάνατο του παιδιού.

Το σχόλιο του ενήλικα αφηγητή, σχετικά με τη δική του προσευχή να έρθει ο πατέρας να πάρει εκείνον για να γίνει καλά το Αννιώ, που άθελά του πληγώνει τη μητέρα του: «Πιστεύω να μ' εσυγχώρησεν», αποτελεί προϊδεασμό για τη μετέπειτα σκηνή, όπου ενήλικας πλέον, θα ζητήσει συγνώμη από τη μητέρα του, για την ασπλαχνία του απέναντι στην ανάγκη της μητέρας να κρατήσει το υιοθετημένο κορίτσι. [Τα σχόλια αυτά του ενήλικα αφηγητή, που εκ των υστέρων κατανοεί τον πραγματικό πόνο της μητέρας του, προοικονομούν τις μελλοντικές του προσπάθειες να παρηγορήσει τη μητέρα του και να τη βοηθήσει να απαλλαγεί από τις ενοχές της.]

Η προετοιμασία που κάνει η μητέρα, τοποθετώντας τα ρούχα του πεθαμένου άντρα της στο κρεβάτι και παρακαλώντας τον να έρθει να «γιατρέψει» την Αννιώ, αποτελούν προϊδεασμό για το θάνατο του κοριτσιού.

Αφηγηματικά επίπεδα

Στο αμάρτημα της μητρός μου, έχουμε δύο επίπεδα:

το διηγητικό ή ενδοδιηγητικό επίπεδο, το οποίο συγκροτείται από τα γεγονότα που ανήκουν στην κύρια αφήγηση.

το μεταδιηγητικό ή υποδιηγητικό που περιλαμβάνει τη δευτερεύουσα αφήγηση της μητέρας.

Υπάρχει και το εξωδιηγητικό επίπεδο, που το συναντάμε στο Όνειρο στο κύμα, με την υπογραφή του συγγραφέα (Δια την αντιγραφήν). Το επίπεδο αυτό περιλαμβάνει οτιδήποτε είναι εξωτερικό σε σχέση με το κείμενο, όπως ενδείξεις ότι ο συγγραφέας αναπαράγει μια ιστορία που δεν είναι δική του.

Δομή – Πλοκή – Ιστορία

Δομή είναι ο τρόπος και η τεχνική με την οποία τα μέρη ενός κειμένου οργανώνονται σε σύνολο.

Με αυτή την οργάνωση εξασφαλίζεται ο μέγιστος βαθμός συνοχής του λογοτεχνικού κειμένου.

Με τον όρο δομή υπονοούνται δύο πράγματα: α) τα μέρη από τα οποία αποτελείται ένα λογοτεχνικό κείμενο και β) ο τρόπος με τον οποίο τα μέρη αυτά «χτίζονται» σε οργανωμένο σύνολο.

Στο αμάρτημα της μητρός μου, ο συγγραφέας θέλει να παρουσιάσει τις αναμνήσεις που είχε από τα παιδικά του χρόνια, τα γεγονότα που έμαθε όσο καιρό απουσίαζε, τις εμπειρίες της ενήλικης ζωής του και την παρουσίαση των γεγονότων από τη μητέρα του. Αυτές οι διακριτές ενότητες πρέπει να δομηθούν σ' ένα οργανωμένο σύνολο με τέτοιο τρόπο, ώστε η μετάβαση από το ένα μέρος στο άλλο να γίνεται ομαλά και με τη μέγιστη δυνατή συνοχή.

Πλοκή είναι ο τρόπος με τον οποίο ο δημιουργός του λογοτεχνικού κειμένου οργανώνει και παρουσιάζει το αφηγηματικό του υλικό (=γεγονότα, περιστατικά, επεισόδια, συγκρούσεις) και προωθεί την εξέλιξη του μύθου. Οι όποιες, βέβαια, επιλογές του συγγραφέα αποβλέπουν σ' έναν, κυρίως στόχο: να εκθέσει έτσι τα γεγονότα του μύθου, ώστε να προκαλείται συνεχώς το ενδιαφέρον

του αναγνώστη.

Αν η δομή υποδηλώνει περισσότερο την εξωτερική αρχιτεκτονική του λογοτεχνικού κειμένου, η πλοκή ισοδυναμεί με την εσωτερική αρχιτεκτονική και την οργάνωση-εξέλιξη των περιστατικών του μύθου.

Η ιστορία αποτελείται από μια σειρά γεγονότων, αληθινών ή μυθοπλαστικών, διευθετημένων με βάση τις χρονικό-αιτιολογικές σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ τους: πλοκή είναι η αφήγηση αυτών των γεγονότων, η οποία αυτόματα συνεπάγεται την καλλιτεχνική τους αναδιάρθρωση, μέσα απ' την κατάργηση των χρονικών και αιτιακών σχέσεων, την προσθήκη σχολίων ή παρεκβάσεων κτλ. Είναι προφανές, επομένως, ότι η ίδια ιστορία μπορεί να δοθεί μέσα από πολλές διαφορετικές πλοκές, θεωρητικά άπειρες.

Στοιχεία Πλοκής

Στα αφηγηματικά κείμενα υπάρχει ένα (ή και περισσότερα) συγκεκριμένο «γεγονός», που συντελεί στην προώθηση του μύθου. Το γεγονός αυτό ονομάζεται στοιχείο πλοκής. Όταν στη σταδιακή εξέλιξη του μύθου καταργείται ένα στοιχείο πλοκής, ο συγγραφέας αυτόματα εισάγει και δημιουργεί ένα άλλο. Έτσι μονάχα εξασφαλίζεται η περαιτέρω προώθηση του μύθου.

Το πρώτο εμφανές στοιχείο πλοκής στο αμάρτημα της μητρός μου, είναι η ασθένεια της Αννιώς που προωθεί το μύθο κατά το πρώτο μέρος της ιστορίας.

Παράλληλα, υπάρχει ως διαρκέστερο στοιχείο πλοκής η ασίγαστη ενοχή της μητέρας, που διατρέχει την ιστορία μέχρι το τέλος της και ωθεί τη μητέρα διαρκώς σε νέες απόπειρες εξιλέωσης.

Επίσης, υπάρχει το ανομολόγητο αμάρτημα της μητέρας, που διατηρεί την απορία του αναγνώστη και οδηγεί σε πλάνη τον αφηγητή.

Αφηγηματικοί Τρόποι

Οι αφηγηματικοί τρόποι περιλαμβάνουν: την αφήγηση, το διάλογο, τον πλάγιο λόγο, τον ελεύθερο πλάγιο λόγο, τον εσωτερικό μονόλογο, την περιγραφή, τα σχόλια.

Η αφήγηση αποτελεί την κύρια αφηγηματική πράξη κατά την οποία ο αφηγητής μας διηγείται τη

σειρά γεγονότων που αποτελούν την ιστορία του.

Στο αμάρτημα της μητρός μου, έχουμε μεικτό τρόπο αφήγησης, καθώς συνδυάζεται η αφήγηση με τον διάλογο. Η αφήγηση γίνεται με μίμηση, μιας και ο αφηγητής, που είναι ένα από τα πρόσωπα της ιστορίας, μας διηγείται τα γεγονότα σε πρώτο πρόσωπο.

Στα πλαίσια της αφήγησης παρουσιάζονται διάφορα πρόσωπα, τα λόγια των οποίων ο αφηγητής παρουσιάζει είτε με ευθύ λόγο, σ' έναν διάλογο, είτε με πλάγιο λόγο, είτε, τέλος, με ελεύθερο πλάγιο λόγο.

Ο ευθύς λόγος είναι εμφανής και τυπογραφικά, με τη χρήση παύλας κάθε φορά που μεταφέρονται αυτούσια τα λόγια κάποιου προσώπου.

Για παράδειγμα έχουμε τον διάλογο ανάμεσα στη μητέρα και τον αφηγητή-Γιωργή:

- Το θυμάσαι το Αννιώ μας; με ηρώτησε μετά τινες στιγμάς πληκτικής σιωπής.
- Μάλιστα, μητέρα! Πώς δεν το θυμούμαι! Ήταν η μόνη μας αδελφή, κ' εξεψύχησεν εμπρός στα μάτια μου.
- Ναί! μέ είπεν, αναστενάξασα βαθέως, αλλά δεν ήτο το μόνο μου κορίτσι!...

Με τον πλάγιο λόγο ο αφηγητής μεταφέρει τα λόγια των προσώπων, δηλώνοντας όμως με τα ρήματα εξάρτησης πως καταγράφει τα λόγια ενός άλλου προσώπου.

Για παράδειγμα:

... παρέλαβεν η μήτηρ μου το θετόν αυτής θυγάτριον εκ των χειρών του ιερέως, αφού πρώτον υπεσχέθη εις επήκοον πάντων, ότι θέλει αγαπήσει και αναθρέψει αυτό, ως εάν ήτο σαρξ εκ της σαρκός και οστόν εκ των οστών της.

Ο ελεύθερος πλάγιος λόγος αποτελεί μια συγκεκριμένη τεχνική, η οποία δίνει στον αφηγητή τη δυνατότητα να μεταφέρει τα λόγια, τις σκέψεις, τις διαθέσεις ή τα συναισθήματα ενός άλλου προσώπου, χωρίς να αλλάξει την τριτοπρόσωπη αφήγηση ούτε το βασικό αφηγηματικό χρόνο.

Για παράδειγμα:

«Διότι η μήτηρ μας εθύμωνε, και δεν έστεργε να καταβροχθίζωμεν ημείς ό,τι επεθύμει να είχε γευθή καν η ασθενής της κόρη.»

«Τούτο μεν, δια να μην τον δυσαρεστήση, τούτο δε...»

Με τον εσωτερικό μονόλογο επιχειρείται να δοθεί παραστατικότερα η συναισθηματική κατάσταση

του προσώπου, φέρνοντας στην επιφάνεια την αδιάκοπη ροή σκέψεων, εικόνων, αναμνήσεων, συνειρμών και εντυπώσεων που διασχίζουν την ψυχή και το νου του ήρωα.

Για παράδειγμα:

«Οι λόγοι ούτοι, και ο τρόπος με τον οποίον τους επρόφερον, ενέβαλον την καρδίαν μου εις μεγάλην ταραχήν. Τι είχε να μ' εμπιστευθή η μήτηρ μου χωριστά από τους αδελφούς μου; Όλας τας κατά την απουσίαν μου δυστυχίας της μοι τας είχεν αφηγηθη. Όλον τον προτού της βίον τον εγνώριζον ωσάν παραμύθι. Τί ήτο λοιπόν αυτό που μας απέκρυπτε μέχρι τούδε; πού δεν ετόλμησε να φανερώση εις κανένα πλην του Θεού και του πνευματικού της;»

Με την περιγραφή ο αφηγητής παρουσιάζει χώρους, τοποθεσίες και πρόσωπα, επιτρέποντας στον αναγνώστη να σχηματίσει στη σκέψη του τις ανάλογες εικόνες. Στο αμάρτημα της μητρός μου βρίσκουμε σύντομες περιγραφές, που λειτουργούν συμπληρωματικά προς το αφηγηματικό υλικό. Για παράδειγμα, όταν ο αφηγητής περιγράφει το πρόσωπο της Αννιώς, μας δίνει την ευκαιρία όχι μόνο να σχηματίσουμε μια εικόνα για το πως έμοιαζε η μικρή του αδερφή, αλλά και να αντιληφθούμε την άμεση συμπάθεια που προκαλούσε σ' όποιον την αντίκριζε.

Τα σχόλια του αφηγητή αποτελούν κάποτε συνειρμικές κρίσεις που ενδέχεται να αποκλίνουν από τον κύριο αφηγηματικό κορμό, όπως αυτό συμβαίνει συχνά στα κείμενα του Γιώργου Ιωάννου. Στο αμάρτημα της μητρός μου, εντοπίζουμε σχόλια του ενήλικα αφηγητή που παρεμβαίνει στην αφήγηση του παιδιού αφηγητή.

Για παράδειγμα: «Δεν ησθανόμην ο ανόητος ότι τοιουτοτρόπως εκορύφωνα την απελπισίαν της!

Πιστεύω να μ' εσυγχώρεσεν.»

http://latistor.blogspot.com/2011/12/blog-post_20.html#ixzz2WNhDz9QZ